

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2006

Kristýna Fišerová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Konkursní podstata

Kristýna Fišerová
Havlíčková 61
602 00 Brno

Vedoucí Diplomové práce:
Prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucí této Diplomové práce, panu Prof. JUDr. Františku Zoulíkovi, CSc., za jeho vstřícný přístup a užitečné podněty a připomínky, které mi laskavě poskytoval po celou dobu zpracovávání této Diplomové práce.

V Brně dne 28. srpna 2006

Kristýna Fišerová

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto Diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, a to způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Brně dne 28. srpna 2006

Kristýna Fišerová

Obsah

Poděkování	str. 2
Čestné prohlášení	str. 3
Obsah	str. 4
1. Úvod	str. 5
2. Obecně ke konkursu a konkursnímu řízení	str. 6
3. Obecně ke konkursní podstatě	str. 11
3.1. Definice konkursní podstaty	str. 11
3.2. Druhy konkursních podstat	str. 19
4. Rozsah konkursní podstaty	str. 21
4.1. Co patří do konkursní podstaty	str. 22
4.2. Co je z konkursní podstaty vyloučeno	str. 36
4.3. Změna rozsahu konkursní podstaty	str. 38
5. Zjišťování a soupis konkursní podstaty	str. 42
5.1. Zjišťování	str. 42
5.2. Soupis	str. 45
6. Zpeněžení konkursní podstaty	str. 52
6.1. Řádné způsoby	str. 54
6.1.1. Veřejná dražba	str. 55
6.1.2. Soudní výkon rozhodnutí	str. 57
6.1.3. Prodej mimo dražbu	str. 58
6.2. Mimořádné způsoby	str. 60
7. Osud rekodifikace zákona č. 328/1991 Sb.	str. 62
8. Závěr	str. 66
9. Použitá literatura	str. 67

1. Úvod

Problematika konkursního práva v České republice se již po své renesanci po sametové revoluci podmíněné rychlým vznikem tržního prostředí zařadila mezi jedno z nejdiskutovanějších právních odvětví, a to, z hledem ke svému širokému a mezioborovému záběru, na poli odborné i laické veřejnosti.

Ke zvýšenému zájmu o tuto problematiku v poslední době přispělo úspěšné schválení rekodifikace základního kamene úpravy konkursního řízení, a to zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Nová právní úprava by měla nabýt účinnosti 1. července 2007.

Z rozsáhlé problematiky konkursního práva jsem si jako téma své diplomové práce zvolila objektivní stránku konkursu, tedy předmět konkursního řízení – konkursní podstatu, a to s ohledem na její kardinální význam v této oblasti. Jistě bez nadsázky by se konkursní podstata dala označit za základní pilíř celého konkursního řízení, neboť s jejím budoucím obsahem je spojeno již samotné prohlášení konkursu. Ona je hlavním zdrojem financování celého řízení a zejména, a to především, je zdrojem následného poměrného uspokojování konkursních věřitelů.

K výběru tématu, s nímž jsem se seznámila na Právnické fakultě Karlovy univerzity v rámci výuky předmětů obchodní právo a občanské právo procesní, přispělo absolvování výběrového předmětu Úpadek, konkurz a vyrovnání a mimo jiné také jeho odborné a do jisté míry také mediální zajímavosti.

Cílem mojí práce je, za použití teoretických praktických poznatků, analyzovat právní úpravu konkursní podstaty ve světle aktuální i budoucí právní úpravy a komparovat tuto úpravu s aplikační praxí.

2. Obecně ke konkursu a konkursnímu řízení

Před samotnou analýzou konkursní podstaty je třeba zařadit a identifikovat tento pojem v rámci pojmu konkurs.

Slovo konkurs má původ v latinském termínu „*concursum creditorum*“ znamenajícím shromáždění, shluk, souběh věřitelů.¹ Konkursní řízení, které původně nebylo rozdílné od majetkové exekuce,² bylo upraveno praetorem Rutiliem. Počátky konkursního práva nacházíme až v právu renesančních italských měst. V 19. století pak dochází k plnému rozvoji konkursu.

Dle současného pojetí je konkursní řízení specifickou formou civilního procesu.³ Svou povahou se podobá řízení exekučnímu, avšak v současné době můžeme rozdílnost konkursního řízení od exekučního spatřovat zejména v samostatnosti (nepředchází mu žádné jiné řízení, typicky nalézací) a universalnosti (pluralita věřitelů) konkursního řízení, když oproti tomu je řízení exekuční více chápáno jako řízení relativně nesamostatné a individuální.

Konkursní řízení v našem právním řádu má kořeny v právu rakouském. V současnosti je upraveno zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZKV“). Zákon je universálním předpisem pro oblast konkursu a vyrovnání, jenž definuje cíle konkursního řízení, instituty konkursního práva a obsahuje normy jak hmotného tak i procesního práva.

Dle zákona o konkursu a vyrovnání je cílem konkursního řízení uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku.⁴ Rozlišují se dvě formy úpadku, a to úpadek formou insolvence (platební neschopnosti) a úpadek formou předlužení. Insolvencí ZKV rozumí situaci dlužníka (fyzické nebo právnické osoby), který má více věřitelů, přičemž pro naplnění podmínky mnohosti věřitelů postačují dva a více věřitelů,⁵ a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky. Naopak v předlužení se může ocitnout pouze fyzická osoba

¹ Schelleová, I.: *Konkursní a vyrovnávací řízení*. IURIDICA BRUNENSIA. Brno, 1995, str. 5

² Kinc, J., Urfus, V.: *Římské právo*, Panorama, Praha, 1990, str. 170

Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. XI

³ Schelleová, I., Větrovec, V., Berka, J. a kol.: *Konkurs a vyrovnání*, Eurolex Bohemia, Praha, 2003, str. 46

⁴ viz definice obsažená v ust. § 1 odst. 1 ZKV

⁵ Dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 2000, sp. zn. 31 Cdo 1302/2000, Rc 44/2001 je naplněna podmínka mnohosti věřitelů i za existence jednoho věřitele, který část své pohledávky postoupil na třetí osobu. Nesmí však jít o účelové jednání z důvodu šikany dlužníka.

podnikatel či právnická osoba za podmínky mnohosti věřitelů a jestliže její splatné závazky jsou vyšší než její majetek.

Po naplnění jedné z výše uvedených materiálněprávních podmínek je možné přistoupit k podání návrhu na zahájení konkursního řízení soudu. Věcně a místně příslušným je dle ust. § 9 odst. 3 písm. a) a § 84 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen o.s.ř.), krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud dlužníka. K návrhu jsou aktivně legitimováni dlužník či kterýkoliv z věřitelů. U vybraných aktivně legitimovaných osob dle ust. § 3 ZKV je dána přímo povinnost k podání návrhu na prohlášení konkursu.

Návrh na prohlášení konkursu musí kromě obecných náležitostí dle ust. § 4 o.s.ř. splňovat i náležitosti dané ust. § 4 ZKV.

Návrh na prohlášení konkursu je v souladu s ust. § 11 odst. 1 písm. j) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, osvobozen od soudních poplatků.⁶ Soud je však oprávněn navrhovateli určit (a takřka ve 100 % případů tak určí) dle ust. § 4 ZKV zaplacení zálohy a nákladů konkursu až do výše 50.000,- Kč, a to i opakovaně. Není-li výše uvedené zálohy zaplacena v soudem určené lhůtě, může soud řízení zastavit, k čemuž soudy taktéž zpravidla přistupují. Význam zálohy spočívá v zajištění minimálních prostředků na úhradu nákladů konkursního řízení jako jsou hotové výdaje správce spojené s vedením konkursního řízení, správou a údržbou podstaty, ale i s jejím zpeněžením, a to zejména do doby získání jiných prostředků do konkursní podstaty.

Účastníky konkursního řízení se po jeho zahájení konkursním soudem stávají dlužník a konkursní věřitelé. Za další subjekty konkursního řízení lze označit soud, správce konkursní podstaty a věřitelský výbor. Soud v konkursním řízení vydává zásadní rozhodnutí, provádí předepsaná jednání a v souladu s ust. § 12 ZKV vykonává i tzv. činnost dohlédací, tj. provádí dohled nad řízením a úkony správce.⁷ Správce konkursní podstaty je dle současné úpravy ustavován a zprošťován své funkce zásadně soudem. Správce je vybírán z osob zapsaných v seznamu správců vedeným konkursním soudem a může jím být i veřejná

⁶ Konkursní řízení zahájena do 31. 12. 2000 však podléhají dle zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, s účinností do tohoto data tzv. paušálnímu poplatku ve výši 1 % ze zpeněžení konkursní podstaty, nejméně však 1.000,- Kč, nejvýše pak 500.000,- Kč.

⁷ Wintrová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*, Linde, Praha, 2002, str. 598

obchodní společnost. Úkolem správce je co nejefektivněji shromáždit, spravovat a zpeněžit majetek konkursní podstaty a následně z tohoto výtěžku uspokojit konkursní věřitele. Věřitelskými orgány je schůze konkursních věřitelů a zástupce věřitelů, případně věřitelský výbor. Věřitelské dohlížejí na činnost správce a udělují mu své pokyny ve vymezených oblastech týkající se jeho činnosti.

Přestože zákonem nejsou předepsány žádné etapy konkursního řízení, zpravidla se průběh řízení člení na tři fáze, a to fázi přípravnou, fázi zjišťovací a fázi rozvrhovou a zrušovací.⁸

První fází, jenž probíhá od okamžiku zahájení řízení, tedy od podání návrhu na prohlášení konkursu, do okamžiku prohlášení konkursu, respektive zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu či zastavení řízení (např. pro nezaplacení zálohy na náklady konkursu), je tzv. fáze přípravná. V této etapě dochází ke zjišťování naplnění zákonných podmínek pro prohlášení konkursu. Již samotné podání návrhu na prohlášení konkursu vyvolává určité, byť jen omezené, účinky. Těmi jsou, ve vztahu k dlužníkovi, jeho povinnost zdržet se jednání směřujícího ke zmenšení jeho majetku, s výjimkou běžné obchodní činnosti, a jeho povinnost na výzvu soudu sestavit seznam svého majetku a závazků s uvedením svých dlužníků, věřitelů a jejich adres a tento odevzdat ve lhůtě určené soudem konkursnímu soudu. Dlužník může po podání návrhu na prohlášení konkursu na jeho majetek podat návrh na povolení tzv. ochranné lhůty. Soud mu za podmínky kumulativního splnění náležitostí dle ust. § 5b ZKV tuto lhůtu v délce tří měsíců stanoví. Jejím cílem je pokus o konsolidaci majetkových poměrů dlužníka.

Usnesením o prohlášení konkursu na majetek dlužníka počíná druhá fáze konkursního řízení, tzv. zjišťovací. Okamžikem prohlášení konkursu je dlužník nazýván úpadcem a nastávají účinky dle ust. § 14 ZKV. Mezi nejvýznamnější patří přechod oprávnění nakládat s majetkem podstaty na správce konkursní podstaty, přerušení řízení týkajících se majetku podstaty, zesplatnění úpadcových závazků i pohledávek, zánik plných mocí úpadce či zánik společného jmění úpadce a jeho manžela. Ve zjišťovací fázi dochází jednak ke zjišťování úpadcových závazků, jednak ke zjišťování úpadcova majetku. Ke zjišťování úpadcových závazků dochází učiněním výzvy konkursním věřitelům k přihlášení svých pohledávek za úpadcem. U pohledávek správce zkoumá, zda splňují

⁸ Wintrová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*, Linde, Praha, 2002, str. 602

náležitosti ust. § 20 ZKV. V případě zjištění pochybení správce vyzývá konkursní věřitele k opravě či doplnění přihlášek. Zde je třeba upozornit na tzv. oddělené věřitele (§ 28 ZKV), jimiž jsou věřitelé zejména pohledávek zajištěných zástavním či zadržovacím právem. Tito věřitelé mají právo na uspokojení své pohledávky ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla jejich pohledávka zajištěna. Tito věřitelé se uspokojují neprodleně po výše uvedeném zpeněžení do výše 70 % předmětného zpeněžení, přičemž neupokojenou část jejich pohledávky lze uspokojit až v rámci tzv. rozvrhu (viz dále). Po uplynutí soudem určené lhůty pro přezkoumání pohledávek správce vyhotoví jejich seznam, uvede zda pohledávky uznává či částečně nebo úplně popírá (v případě popření uvede i důvod popření, jímž může být pořadí, výše nebo pravost pohledávky). Na přezkumném jednání (§ 21 ZKV) poté dochází k samotnému úkonu uznávání či popírání pohledávek. K popření pohledávky konkursního věřitele je oprávněn správce i kterýkoliv z konkursních věřitelů. V případě popření pohledávky má konkursní věřitel právo podat vůči správce či konkursnímu věřiteli tzv. incidenční žalobu, tj. žalobu na její určení. Další činností v rámci zjišťovací fáze je zjišťování úpadcova majetku za použití seznamu majetku a závazků vyhotoveného úpadcem a za součinnosti třetích osob dle ust. § 9d ZKV, jeho zahrnování do konkursní podstaty a jeho následné zpeněžování v souladu s ust. § 27 ZKV, a to formou veřejné dražby, soudního výkonu rozhodnutí či prodejem mimo dražbu (tzv. přímý prodej, prodej z volné ruky). Specifickým způsobem zpeněžení je prodej podniku jednou smlouvou, a to v souladu s ust. § 27a ZKV a § 476 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObchZ). Na tomto místě je nezbytné podotknout, že správce je oprávněn do soupisu zahrnout v souladu s ust. § 27 odst. 5 ZKV i majetek třetích osob zajišťující pohledávky úpadce. V případě, že se osoba, jejíž majetek byl zahrnut do konkursní podstaty úpadce za využití některého institutu ZKV (odporovatelnost, neúčinnost) nebo jakéhokoliv jiného institutu (neplatnost), kdy správce je o uplatnění práv třetích osob o tomto uvést do soupisu konkursní podstaty poznámku (§ 19 ZKV), domáhá jeho vydání ze soupisu konkursní podstaty, správce tuto skutečnost oznámí soudu, který této osobě určí lhůtu k podání tzv. vylučovací (excindační) žaloby vůči správci.

V rámci této fáze konkursního řízení by tedy mělo dojít k finálnímu vyčíslení rozsahu úpadcových závazků uplatněných konkursními věřiteli (tj. i

ukončení incidenčních sporů) a finálnímu vyčíslení výtěžku zpeněžení majetku konkursní podstaty (tj. po ukončení excindačních sporů či výplatách tzv. odděleného uspokojení).

Závěrečnou fází je fáze rozvrhová a zrušovací. Správce po výše uvedeném vyčíslení vypracovává konečnou zprávu o zpeněžování majetku podstaty (§ 29 ZKV) a předkládá ji konkursnímu soudu, který ji vyvěsí na své úřední desce a nařídí její projednání. Proti konečné zprávě mohou věřitelé uplatňovat připomínky. Po projednání konečné zprávy soud tuto konečnou zprávu schvaluje. Po právní moci usnesení o schválení konečné zprávy správce v souladu s ust. § 30 ZKV překládá soudu seznam přihlášek, v němž je povinen uvést, kolik má být pro každou pohledávku vyplaceno. Soud po přezkumu správnosti tohoto návrhu vydá rozvrhové usnesení. Výjimečně může soud povolit ještě před schválením konečné zprávy za podmínek dle ust. § 31 odst. 3 ZKV i tzv. částečný rozvrh, jehož podstatou je částečné uspokojení věřitelů, a to např. za situace, kdy došlo ke zpeněžení veškerého majetku úpadce a jediný vleklý incidenční spor oddaluje uspokojování zbylých konkursních věřitelů. Po právní moci rozvrhového usnesení správce přikračuje k výplatě pohledávek. Po splnění rozvrhového usnesení soud zrušuje konkurs a zprošťuje správce konkursní podstaty jeho funkce.

Za modifikované konkursní řízení lze považovat situaci, kdy v průběhu tohoto řízení dojde, za splnění podmínek dle ust. § 34 a násl. ZKV, k povolení tzv. nuceného vyrovnání ještě před vydáním rozvrhového usnesení. Jedná se o specifické řízení, kdy úpadce osvědčí schopnost uspokojení pohledávek věřitelů v zákonem požadované minimální výši v době oproti standardní délce trvání konkursního řízení relativně krátké. O přistoupení k nucenému vyrovnání hlasují konkursní věřitelé. Po splnění nuceného vyrovnání či potvrzením nuceného vyrovnání soudem se zrušuje konkursní řízení.

3. Obecně ke konkursní podstatě

3.1. Definice konkursní podstaty

Konkursní podstata je jedním ze základních pojmů úpravy konkursu. Jedná se o pojem, se kterým se setkáváme v řadě dalších ustanovení. Je předmětem konkursního řízení. Definice konkursní podstaty je obsažena v § 6 zákona o konkursu a vyrovnání. V prvním odstavci je uvedeno, že „*majetek podléhající konkursu tvoří konkursní podstatu.*“ Ve druhém odstavci je ustanovení prvního odstavce podrobněji specifikováno, když je řečeno, že „*konkurs se týká majetku, který patřil dlužníkovi v den prohlášení konkursu a kterého nabyl za konkursu, tímto majetkem se rozumí také mzda nebo jiné podobné příjmy. Do podstaty nenáleží majetek, jehož se nemůže týkat výkon rozhodnutí, majetek sloužící podnikatelské činnosti z podstaty vyloučen není.*“ Současná definice konkursní podstaty je ve skutečnosti zjednodušenou definicí, která byla obsažena v konkursním řádu z roku 1931 v § 3. Zde bylo uvedeno, že konkursní podstata je úpadcův majetek, který slouží k uspokojení nároků jeho věřitelů.⁹

Definice konkursní podstaty uvedená v zákoně o konkursu a vyrovnání je značně obecná. Je proto třeba se zaměřit na vyřešení dvou otázek, a to jaká je funkce konkursní podstaty a jaká je právní povaha majetku, který tvoří konkursní podstatu. K tomu, abychom mohli naznačené otázky vyložit, musíme si vzít na pomoc některá další ustanovení zákona.

Nejprve funkce konkursní podstaty. Podle Doc. JUDr. F. Zoulíka spočívá funkce v tom, že jde o majetek, jehož zpeněžením má být dosaženo rovnoměrného uspokojení věřitelů. Jedná se o jediný způsob, jak v rámci konkursu tohoto

⁹ Text § 3 konkursního řádu z roku 1931 doslovně zní:

Odst. 1: „Od prohlášení konkursu není úpadci dovoleno nakládat se svým jměním, které jest podrobno exekuci a které mu náleželo v den prohlášení konkursu anebo kterého nabyl za konkursu („konkursní podstata“).“

Odst. 2: „Do konkursní podstaty náleží zejména veškeré nemovité jmění úpadcovu, které jest ve zdejším státním území, a veškeré movité jmění úpadcovu, ať jest kdekoli, pokud není o něm jinak ustanoveno v mezinárodních smlouvách nebo vládních prohlášeních ve Sbírce zákonů a nařízení.“

Odst. 3: „Konkursní podstata buď vzata podle ustanovení konkursního řádu do uschování a do správy a budiž ji užito k uspokojení všech osobních věřitelů, kterým v den prohlášení konkursu přísluší proti úpadci majetkoprávní nároky („konkursní věřitelé“).“

uspokojení dosáhnout, protože jiné metody (např. převzetí věci, založení kapitálových účastí atd.) nejsou v rámci konkursu přípustné.¹⁰ Vychází se z existenciálního úsudku a z účelového určení majetku. Musí se tedy jednat o úpadcův majetek, který slouží k uspokojení pohledávek úpadcových věřitelů. Úpadcův majetek by nebyl konkursní podstatou, kdyby nesloužil uvedenému účelu. Konkursní podstata je proto vždy účelovým majetkem. Účelové jmění může, ale nemusí mít samostatnou právní subjektivitu. Kdy jde o ten a kdy o onen případ, to lze spolehlivě poznat podle toho, zda sounáležitost jmění k dosavadnímu subjektu přestává nebo dále trvá. Tím se dostáváme ke druhé otázce, kterou zákon výslovně neřeší. Jedná se o právní povahu majetku, který tvoří konkursní podstatu.

Z definice uvedené v zákoně totiž jasně nevyplývá, zda úpadce přestává nebo nepřestává být vlastníkem majetku, který tvoří konkursní podstatu. Tedy zda se prohlášením konkursu mění subjekt vlastnického práva. Z definice je možné dovodit, že se jedná o majetek úpadce v den prohlášení konkursu a dále majetek, kterého nabyl za konkursu. Dlužník se stává úpadcem až prohlášením konkursu. Z toho lze dovodit, že se prohlášením konkursu nic nemění na dosavadním vlastnickém právu dlužníka. V zákoně také není ustanovení o tom, že v důsledku prohlášení konkursu dochází k přechodu vlastnického práva, což by byl jediný možný způsob změny vlastnictví majetku v důsledku prohlášení konkursu (tzn. mimosmluvní změna opírající se o výslovné zákonné ustanovení). Dochází jen k jeho omezení. Konkursní podstata je tedy i nadále majetkem ve vlastnictví dlužníka, a to onou částí majetku, která podléhá konkursu a ohledně níž dlužník ztrácí dispoziční oprávnění. S tímto názorem se můžeme setkat v současných komentářích konkursního zákona,¹¹ je však výsledkem dlouhodobého vývoje názorů na tuto otázku.

Pro případnou změnu subjektu vlastnického práva je rozhodující okamžik prohlášení konkursu, kdy se dlužník stává úpadcem a kdy se jeho majetek stává konkursní podstatou. Podle současné právní úpravy jsou účinky prohlášení

¹⁰ Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 51

¹¹ Např. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 51; Kotoučová, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář.*, Praha, C. H. Beck 2002, str. 100; Zelenka, J. – Maršíková, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání, Komentář.* Praha, Linde 2002, str. 136; Steiner, V.: *Zákon o konkursu a vyrovnání; Komentář k zákonu.* Praha, Linde 1995, str. 58

konkursu vázány na okamžik vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce soudu. Právě tento okamžik byl v minulosti různě vykládán a dokonce spojován se změnou vlastnického práva. Ani judikatura z první republiky nebyla v tomto směru jednotná, jak o tom svědčí například rozhodnutí z roku 1924, kde se říká, že „konkursní podstata není týmž právním subjektem jako úpadce“.¹² Po vydání konkursní řádu z roku 1931 se však ustálila na názoru, který je zastáván dnes.

Nejstarší teorií byla teorie univerzální sukcese, podle níž přechází všechna aktiva a pasiva z úpadce na věřitele. Tato teorie kombinuje missionem in bona a cessionem boniným římského práva. Vychází přitom z toho, že věřitelé mají širokou autonomii, mají právo podstatu spravovat a volně s ní disponovat. V důsledku toho jsou věřitelé univerzální nástupci, a tak mají také dispoziční právo ke konkursní podstatě. Teorie byla překonávána již i prvorepublikovou úpravou. Věřitelé nemohou být univerzálními sukcesory, protože majetek tvořící konkursní podstatu zůstává ve vlastnictví úpadce i po prohlášení konkursu. Věřitelům je sice vyhrazen v rámci jejich autonomie značný vliv na správu konkursní podstaty, ale tento vliv nevysvětluje vznik nového soukromoprávního vztahu. Také je třeba poukázat na to, že kdyby se věřitelé stali univerzálními úpadcovými nástupci, museli by jejich nároky ipso lege zaniknout konfesí, což je v rozporu s právní úpravou nejen v současnosti, ale i v první republice.

Odpůrci teorie univerzální sukcese vytvořili teorii singulární sukcese, podle níž jedni považovali věřitele za úpadcovy signatáře, druzí za jeho cesionáře a opět jiní za jeho reprezentanty. V podstatě proti teorii se uplatnily obdobné argumenty jako proti první teorii.

Novější jsou teorie, které právní povahu konkursní podstaty spojovaly se vznikem specifického věcného práva, které umožňuje uspokojení věřitelů. Zejména šlo o teorii zástavního práva, podle níž každý věřitel nabývá prohlášením konkursu zástavní práva pouze na konkursní podstatu. Hlavní argumenty proti této teorii vycházely z toho, že tato teorie je v rozporu s hmotným právem, neboť to dovoluje nabýt zástavního práva pouze na předměty, které jsou přesně

¹² Rozhodnutí z 24. září 1924, Rv II 440/24 Sbíрка rozhodnutí nejvyššího soudu čsl. Ve věcech občanských, pořádaná z příkazu presidia nejv. Soudu jeho druhým prezidentem Drem F. Vážným, č. 4181. S tím je možné naopak srovnat rozhodnutí uveřejněné ve stejné sbírce pod čísly 16106, 4050, 8177, 10057 a 13747, případně viz Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího soudu vydávaná jako příloha Soudcovských listů, č. 1125

určitelné, tedy konkrétně specifikované, kdežto v okamžiku prohlášení konkursu není známo, co vše je a co není součástí konkursní podstaty. Konkursní podstata se také může měnit. Některé věci z ní mohou být vyloučeny, jiné k ní mohou přibýt. Nebylo by potom jasné, v kterém okamžiku na nich zástavní právo vzniká.

Z této teorie vyšla teorie na zabavení konkursní podstaty. I v tomto případě její příznivci i odpůrci argumentují podobně jako u předcházející teorie. Má proto spíše jen historickou hodnotu.

U výše uvedených teorií lze pozorovat vývoj, který je založen na postupném zeslabování vztahu věřitelů ke konkursní podstatě. Od vlastnictví přes zástavní právo šel vývoj k teorii o právu na zabavení. Jejich společným rysem je představa o společenství, které tvoří věřitelé a jeho vztah ke konkursní podstatě, který měl podle jednotlivých teorií různý obsah. Se změnou tohoto obsahu se současně zmenšovala intenzita soudržností jejich společenství, které se vnitřně uvolňovalo.

Z existence společenství věřitelů, které má vlastní právní subjektivitu, vycházela i teorie publicistická neboli zástupčí. Tato teorie sice výslovně přiznávala úpadci vlastnictví ke konkursní podstatě, ale zdůrazňovala, že to, že je zbaven oprávnění s ní disponovat, je v zájmu věřitelů. Navenek se to projevuje v tom, že úpadce je ve správě konkursní podstaty zastoupen. Správce podstaty zastupuje úpadce v jeho právech a povinnostech, kdežto věřitelé sami hájí své zájmy.

Pro uznání této teorie nenajdeme oporu v žádném konkursním řádu platném na našem území. Všichni věřitelé sice mají společný zájem, spočívající v uspokojení jejich pohledávek, to však nevytváří samostatný právní subjekt. Ten by se musel opírat o právní úpravu, která neexistuje. Ani věřitelský výbor nemá právní subjektivitu a rovněž nelze správce konkursní podstaty označit jako úpadcova zástupce.

Přikláním se tedy k názoru, který je dnes publikován v odborné literatuře a který uvádí, že ke změně vlastnického práva nedochází.¹³ Například Doc. JUDr. F. Zoulík uvádí, že „kdyby se k majetku podléhajícímu konkursu mělo v důsledku konkursu měnit vlastnictví, mohlo by jít jediné o jeho přechod, který by se musel opírat o výslovné ustanovení zákona; protože takové ustanovení není, je třeba

¹³ Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998; Shelleová, I. a kol.: *Zpeněžení konkursní podstaty*, Eurolex Bohemia, 2004

odmítnout všechny teorie vycházející z toho že jde buď o vlastnictví věřitelů (ať už na základě univerzální, nebo singulární sukcese), nebo o majetkový souhrn, který by měl vlastní právní subjektivitu. Z těchto důvodů je třeba odmítnout i teorie, které právní povahu konkursní povahy spojují se vznikem specifického věcného práva, jež umožňuje uspokojení věřitelů. Je tudíž třeba vycházet z toho, že prohlášením konkursu nedochází k žádné změně z hlediska vlastnictví nebo jiných věcných práv.“

Vedle teorií, které se zabývají právní povahou konkursní podstaty existují i teorie, které se snaží definovat samotný pojem konkursního práva. Jednou z nich je teorie Oetkera, kterou komentuje a kritizuje F. Šrajgr ve své knize o konkursním právu. Teorie rozeznává konkursní podstatu, jaká má být na jedné straně, a konkursní podstatu, jaké je na straně druhé. Konkursní podstatu, jaká má být, tu představuje souhrn všech majetkových hodnot, na něž jsou věřitelé odkázáni, zatím co konkursní podstatu, jaká je, tvoří souhrn skutečného majetku, který konkursní orgány vyčlenily k uspokojení věřitelů v daném konkursním řízení. Tato konkursní podstata může mít proto užší rozsah než konkursní podstata, jaká má být, a zasahovat přitom pouze její část např. proto, že některé předměty jsou vyloučeny z konkursní podstaty ex lege. Zmíněné rozdíly plynou v každém konkursu z právních účinků, jež jsou spojeny s činností konkursních orgánů, které určí skutečný předmět konkursu. Je tedy zřejmé, že podobné úvahy nejen, že jsou vnitřně rozporné, ale teorii konkursní podstaty zavádí do slepé uličky. Nemají význam ani pro rozvoj právní teorie ani pro právní praxi.

Jak jsem již výše uvedla, v současnosti je zastáván názor, že k majetku, který podléhá konkursu a tvoří konkursní podstatu, se nemění subjekt vlastnického práva. Tedy dlužník, měnící se v úpadce okamžikem prohlášení konkursu, zůstává vlastníkem tohoto majetku. Tímto ale vznikají další teoretické otázky týkající se obsahu vlastnického práva. V odborné literatuře existují názory, které právní vztah dlužníka k jeho majetku označují jako „**holé vlastnictví**“.

„Konkursní podstata je majetkem ve vlastnictví dlužníka, a to onou částí jeho majetku, která podléhá konkursu a ohledně níž dlužník ztrácí dispoziční oprávnění (§ 14 odst. 1 písm. a). V průběhu konkursu má tedy dlužník ke konkursní podstatě jen „holé vlastnictví“, při němž nemůže využívat oprávnění, která jinak jsou s vlastnictvím spojena. Při elasticitě vlastnického práva však tato oprávnění ožijí.

jestliže je věc vyloučena z konkursní podstaty, anebo jestliže je konkurs zrušen.“¹⁴ Vlastnické právo (dominium, proprieta) již od dob římského práva je definováno jako všeobecné panství nad věcí. Obsah vlastnického práva je vymezen tím, že k subjektivnímu vlastnickému právu náleží právo držení (ius possidendi), právo věci užívat (ius utendi) a požívat (ius fruendi), právo působit na podstatu věci, konkrétně ji měnit nebo zničit. Tedy obsahem vlastnického práva je zejména právo držby, užívání a dispoziční.

Pod pojmem „holé vlastnictví“ se myslí vlastnictví, které je tohoto obsahu zbaveno. Částečně to připomíná středověké dělené vlastnictví, projevující se například v lenních vztazích, které se dokonce objevují i v původní verzi ABGB z roku 1811. Pojmu „holé vlastnictví“ se používalo v posledních desetiletích zejména v souvislosti s vlastnickým právem k pozemkům předaným do držby a užívání zemědělským družstvům.

Zcela bez problémů je řešení situace, kdy se jedná o zbavení práva dispozičního. Toto právo přechází na správce konkursní podstaty, což vyplývá z řady ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání. Zejména ustanovení § 14 odst. 1 písm. a), které dává správci právo nakládat s úpadcovým majetkem, který tvoří konkursní podstatu. Dále § 14 odst. 1 písm. b), podle něhož správce dává souhlas s některými právními úkony úpadce, které může úpadce uskutečnit i po prohlášení konkursu. Zejména však jsou to ustanovení obsažená v § 27 odst. 2 (zpeněžení majetku podstaty prodejem mimo dražbu), § 27 odst. 3 (podání návrhu na soudní dražbu), § 27 odst. 6 (vyloučení neprodejných věcí z podstaty), § 27a (provedení zpeněžení úpadcova majetku jedinou smlouvou) atd. Dispoziční právo však na správce nepřechází absolutně, protože je řadou ustanovení zákona omezen věřiteli a konkursním soudem, kteří musí k některým úkonům dát souhlas.

Rovněž při vymezení přechodu užívacího práva na správce se nesetkáme s teoretickými problémy. V případě, že součástí konkursní podstaty je například podnik, který zůstává v provozu i v průběhu konkursu, bude muset správce podstaty zajistit jeho další provoz, jakož i výkon manažerských a ekonomických činností, které jsou s provozem podniku spojeny. Správce však tento majetek neužívá pro sebe, ve svůj prospěch, ale hodnoty získané jeho užíváním se stávají součástí majetku, který tvoří konkursní podstatu. Navíc v některých případech

¹⁴ Zoulik, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 51

nastane situace, kdy ještě před provedením soupisu konkursní podstaty správcem bude třeba realizovat některé úkony nebo činnosti, které nesnesou odkladu, a že je tedy nebude moci provést správce, který doposud není zcela seznámen se stavem věci. Takové úkony bude tedy oprávněn provést ještě úpadce, pokud ovšem budou ve prospěch podstaty. Samozřejmě o nich musí neprodleně informovat správce. Kdyby se jednalo o jakýkoliv jiný úkon, byl by vůči věřitelům neúčinný.

Nejsložitější bude řešení problému, zda prohlášením konkursu přechází i držba veškerého majetku tvořícího konkursní podstatu na konkursního správce. Držbou se rozumí takové ovládání věci, při němž ten, kdo věc ovládá (držitel), tak činí s vůlí mít ji pro sebe (tzv. animus possidendi), to znamená, s vůlí být jejím vlastníkem. Tím se držba liší mimo jiné od detence, při níž není dána vůle mít věc pro sebe. Jak můžeme tedy uvedené definice využít při řešení nastalého problému?

Hlavně je třeba rozlišovat věci, které v okamžiku prohlášení konkursu byly v držení dlužníka měnícího se v úpadce, a věci, které v této době v držení nebyly. Do druhé skupiny patří všichni detentori věci patřící vlastníkovi, tj. dlužníkovi (dlužníkům nájemce, vypůjčitel či schovatel, případně zástavní věřitel, kteří mají dlužníkovi věci u sebe).

K věcem, které byly v okamžiku prohlášení konkursu v držení dlužníka měnícího se v úpadce, tento držbu ztrácí. Toto však nevyplývá přímo z textu zákona, ale jen z cílů prohlášení konkursu. Nikde v zákoně totiž nenalezneme ustanovení o povinnosti správce fyzicky převzít veškerý úpadcův majetek tvořící konkursní podstatu. Naopak například v § 17 zákona o konkursu a vyrovnání je ustanovení o tom, že úpadce je povinen neprodleně sestavit a odevzdat správci seznam svých aktiv a pasiv s uvedením svých dlužníků, věřitelů a jejich adres atd. Tento seznam by úpadce mnohdy nemohl vyhotovit bez možnosti přístupu k věcem, které se mají stát součástí seznamu. Jinak řečeno, kdyby je neměl v držení, nemohl by mnohdy splnit tuto povinnost, jejíž nesplnění se může negativně projevit v celkovém průběhu konkursu tím, že bude neúplně zjištěna velikost konkursní podstaty. V následujícím § 18 zase nalezneme ustanovení, podle něhož se ukládá správci podstaty provést soupis podstaty podle pokynů soudu za použití seznamu předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelského výboru. Na jedné straně je třeba konstatovat, že ani zde se nehovoří o tom, že by

správce v tomto okamžiku měl věci v držení, na druhé straně stejně jako úpadce by těžko mohl podobný soupis vyhotovit, jestliže by k věcem neměl přístup.

Cílem konkursu je uspokojit pohledávky věřitelů. K tomuto uspokojení slouží majetek, který tvoří konkursní podstatu. Pokud se vrátíme ke klasické definici držby konstatující, že tato je ovládání věci, při němž ten, kdo věc ovládá (držitel), tak činí s vůlí mít ji pro sebe (tzv. animus possendi), nevejde se nám do ní ani úpadce, ani správce podstaty. Ani jeden, ani druhý majetek tvořící konkursní podstatu nedejme pro sebe, ale jen dočasně, než budou věřitelé uspokojeni. Z hlediska klasického pojetí držby tedy není držitelem ani úpadce, ani správce konkursní podstaty. Z tohoto pohledu se postavení správce spíše blíží detentorovi než klasickému držiteli. Tomu by také odpovídala dikce § 3 odst. 3 konkursního řádu z roku 1931, kde je uvedeno: „Konkursní podstata buď vzata podle ustanovení konkursního řádu do úschovy a do správy a budiž jí užito k uspokojení všech osobních věřitelů...“. Podobné ustanovení v dnes platném konkursním právu chybí.

U druhé skupiny držitelů (detektorů) je otázka práva držby zcela jasná. Tito byli držiteli věcí patřících dlužníkovi ještě před prohlášením konkursu a v tomto postavení zůstávají i po jeho prohlášení. Jejich práva jsou však omezena zákonem, který jim ukládá určité povinnosti. Předně se podrobí zapsání těchto věcí do soupisu podstaty a následně i režimu konkursu. Například jde-li o zástavní věřitele, nemohou své právo realizovat přímým prodejem zástavy, ale musí je uplatnit jako oddělení věřitelé.

Pokud shrneme všechny dosud uvedené názory a teorie týkající se otázek případné změny vlastnického práva v okamžiku prohlášení konkursu, můžeme říct, že samostatné prohlášení konkursu nemá vliv na změnu vlastnického práva, ale na jeho obsah. Dlužník změněn v úpadce ztrácí dispoziční právo k veškerému majetku, který tvoří konkursní podstatu, až na výjimky ztrácí právo užívací a v návaznosti na to právo držby. Do těchto práv však plně nevstupuje správce konkursní podstaty. V omezené míře má právo s věcmi disponovat (omezujícími subjekty jsou věřitelé a soud), ve prospěch konkursní podstaty věci užívat a k zajištění plnění povinností vyplývajících ze zákona a sledujících cíl konkursního řízení má v nezbytném rozsahu i právo držby, nikoli však s vůlí držet věc pro sebe, ale pro maximální uspokojení věřitelů.

3.2. Druhy konkursních podstat

V odborné literatuře se setkáváme s chápáním konkursní podstaty z různých pohledů. Předně jde o dělení konkursní podstaty na společnou a zvláštní konkursní podstatu podle toho, která skupina věřitelů z ní má být uspokojena. Podle této teorie konkursní věřitelé jsou uspokojováni jen ze společné, oddělení věřitelé jen ze zvláštní konkursní podstaty. Z toho by pak následně vyplývala rozdílnost jejich právní povahy. Právní úprava konkursního práva z roku 1931 také skutečně v §§ 50, 51, 52 a 53 rozlišovala tyto dvě konkursní podstaty. Zvláštních podstat je zpravidla tolik, kolik je oddělených věřitelů. Je však možné, že oddělený věřitel bude mít svůj nárok zajištěn na několika předmětech, anebo naopak, že několik oddělených věřitelů své nároky na tomtéž předmětu. Společná podstata je vždy jen jedna a je lhotejná, kolik je konkursních věřitelů i jaké je množství majetkových předmětů. V každém konkursu se však nemusí vyskytovat oba druhy podstat. Jejich souběžné existenci rozhoduje, zda se v konkursu vyskytují oba druhy věřitelů.

S tímto rozdělením konkursní podstaty v současné úpravě konkursního práva souhlasí například V. Steiner: „Zákon sám rozeznává přitom konkursní podstatu společnou (§ 6, § 17 odst. 1 a 2, § 18 a 19) a konkursní podstatu zvláštní (§ 9 odst. 1, § 28 odst. 1).“¹⁵ Dalším zastáncem tohoto dělení je I. Shelleová: „...přestože v dnes platném zákonu o konkursu a vyrovnání se toto rozlišení neobjevuje - hovoří se obecně jen o konkursní podstatě – může i dnes teorie soukromého práva k takovému rozlišení dojít ...O existenci dvou druhů konkursních podstat i současné právní úpravě svědčí i dvojí způsob uspokojování pohledávek konkursních věřitelů, tj. jejich uspokojování v průběhu řízení a jejich uspokojování realizací rozvrhového usnesení. Uspokojování nároků tzv. oddělených věřitelů navíc tvoří výjimku i v tom smyslu, že se přihlašují, ale uspokojují se v průběhu konkursu.“¹⁶ Naopak odpůrcem tohoto dělení je F. Zoulík, který uvádí, že konkursní podstata představuje jednotou majetkovou masu. Náš právní řád nezná tzv. zvláštní podstatu. Která by byla od ostatní podstaty oddělena a sloužila k uspokojení jen některých věřitelů (např. jen oddělených).

¹⁵ Steiner, V. : *Zákon o konkursu a vyrovnání; Komentář k zákonu*, Praha, Linde 1995, str. 59

¹⁶ Shelleová, I. a kol. : *Zpeněžení konkursní podstaty*, Eurolex Bohemia, 2004, str. 21 a 22

Dalším dělením konkursní podstaty, se kterým se v odborné literatuře setkáváme¹⁷, je rozlišování konkursní podstaty aktivní a pasivní. Vysvětlení je dvojí. V jednom případě se toto dělení vysvětlovalo jako výslednice poměru úpadcova jmění, z něhož se uspokojují v konkursu úpadcovy dluhy, k těmto jeho dluhům. O aktivní podstatě hovoříme potom tehdy, je-li souhrn dluhů menší než toto jmění, a o pasivní podstatě, je-li souhrn dluhů větší než jmění, z něhož mají být za konkursu uspokojeny. Jiný výklad této teorie konstatuje, že aktivní podstatou se rozumí souhrn úpadcova jmění, kdežto pasivní podstatou souhrn těch jeho dluhů, které jsou pohledávkami konkursních a oddělených věřitelů. Odpůrci této teorie uvádí, že do konkursní podstaty lze zahrnout pouze aktiva, neboť jen ty mohou být součástí majetku. Do konkursní podstaty nepatří dluhy a jiné závazky, které má dlužník a které se spolu s majetkem zahrnují pod pojmem jmění.¹⁸ I přesto že toto dělení současné právní úpravě neodpovídá, pomůže nám při výkladu pojmu obsahu konkursní podstaty, resp. jejího rozsahu.

¹⁷ Steiner, V. : *Zákon o konkursu a vyrovnání; Komentář k zákonu*, Praha, Linde 1995

¹⁸ Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 52; Shelleová, I. a kol.: *Zpeněžení konkursní podstaty*, Epolex Bohemia, 2004, str.24

4. Rozsah konkursní podstaty

V zákoně o konkursu a vyrovnání je konkursní podstata pojímána jako „majetek“, přičemž tento pojem není zákonem blíže specifikován. Bližší výklad tohoto pojmu nenajdeme ani v jiných právních předpisech. Proto by nám mohla pomoci definice „obchodního majetku“ v § 6 odst. 1 obchodního zákoníku, která uvádí, že se jedná o „*souhrn majetkových hodnot (věcí, pohledávek a jiných práv a penězi ocenitelných jiných hodnot), které patří podnikateli a slouží nebo jsou určeny k jeho podnikání*“. Zároveň je v první části této věty uvedeno, že tato definice je pro účely obchodního zákoníku. Proto je třeba z ní vybrat jen to, co je použitelné obecněji – tím je konstatování, že obchodní majetek je souhrn majetkových hodnot. Tyto hodnoty jsou upřesněny v závorce: věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty.

Je třeba si uvědomit, že konkursní právo neakceptuje zcela tzv. princip univerzality. To znamená, že do konkursní podstaty nepaří veškerý úpadečův majetek. Omezení je celá řada, mimo jiné některá jsou z hlediska mezinárodního práva, jiná z důvodů sociálních.

Součástí konkursní podstaty je ovšem pouze majetek, který je ve vlastnictví dlužníka v okamžiku prohlášení konkursu, a dále majetek, který dlužník nabyt až po prohlášení konkursu.¹⁹ To se tedy týká všech pozdějších darů, výher, dědictví, zisků, výnosů, a jiných plodů a užitků. Zákon přitom výslovně uvádí pouze mzdu nebo jiné podobné příjmy. Pro stanovení rozsahu konkursní podstaty je tedy rozhodující časový moment prohlášení konkursu. Účinky prohlášení konkursu jsou přitom vázány na okamžik vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce. Majetek, který dlužník převedl na někoho jiného před prohlášením konkursu, proto do konkursní podstaty nespadá. Samozřejmě pokud ohledně něho není úspěšně uplatněna odpůrčí žaloba nebo příslušný úkon není prohlášen za neúčinný.

Do konkursní podstaty také náleží majetek jiných osob než dlužníka za podmínek uvedených v § 6 odst. 3 a podle zvláštních právních předpisů zejména nárok komanditisty na vypořádací podíl (podle § 102 odst. 2 ObchZ prohlášením konkursu na majetek komanditisty zaniká účast komanditisty ve společnosti; nárok

¹⁹ Rozhodnutí VS I Ko 110/99

komanditisty na vypořádací podíl se stává součástí konkursní podstaty), nebo obchodní podíl v jednočlenné společnosti ručením omezeným (podle § 148 odst. 3 ObchZ jde-li o společnost s ručením omezeným s jediným společníkem, pak se prohlášením konkursu na majetek společníka stává obchodní podíl jediného společníka součástí konkursní podstaty a práva společníka je oprávněn vykonávat pouze správce konkursní podstaty s tím, že přijatá plnění náleží do konkursní podstaty).

Hodnota věcí a jiných složek majetku není pro jejich zahrnutí do konkursní podstaty rozhodující. Patří proto do ní i věci malé hodnoty. Pouze neprodejně věci nedobytné pohledávky mohou být za podmínek stanovených v § 27 odst. 6 z konkursní podstaty vyloučeny, ale až následně (tedy poté, co byly zahrnuty do jejího soupisu).

4.1. Co patří do konkursní podstaty

1) Dlužníkovy věci movité. V občanském zákoníku není definován pojem „věc“, ani pojem „věc movitá“. Teorie občanského práva však pod pojmem „věci“ rozumí věci hmotné a přírodní síly, za předpokladu, že jsou užitečné a ovladatelné. Oba předpoklady toho, aby hmotná věc či přírodní síla byla věcí v právním smyslu, jsou kumulativní. Není tedy věcí něco, co je ovladatelné, ale neužitečné, ani naopak, co je užitečné, ale neovladatelné. Přičemž ovladatelnost je třeba posuzovat objektivně.

Pojem „movité věci“ občanský zákoník nedefinuje, nicméně k jeho definici můžeme dojít negativním vymezením. Tedy movité věci jsou ty, které nejsou nemovité. Římské právo pod pojmem „věci movité (mobiles)“, chápalo věci, u nichž je možná změna jejich místa v prostoru. Pro nás je ale dostačující negativní vymezení podle našeho občanského práva.

Rozlišení věcí na movité a nemovité je důležité z hlediska uplatnění principu teritoriality. Tento princip se totiž uplatňuje pouze u věcí nemovitých. Náš v současné době platný zákon o konkursu a vyrovnání tento problém řeší v § 69.²⁰ V něm je řečeno, že nestanoví-li jinak mezinárodní smlouva, kterou je Česká

²⁰ Srov. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 256, 257

republika vázána a jež byla uveřejněna ve Sbírce zákonů (případně ve Sbírce mezinárodních smluv), vztahuje se konkurs prohlášený soudem i na úpadcovy movité věci, které jsou v cizině a opačně to znamená, že do podstaty nepatří úpadcovy nemovitosti v cizině. Setkáváme se tedy s předpisem mezinárodního práva soukromého a procesního, který jednoznačně preferuje mezinárodní smlouvy. Na movité věci je zde uplatňována zásada univerzality, jež však může být modifikována mezinárodními smlouvami publikovanými ve Sbírce zákonů (Sbírce mezinárodních smluv). Z toho vyplývá, že úpadce prohlášením konkursu pozbývá právo disponovat s majetkem nacházejícím se v cizině. Ve druhém odstavci §69 je formulována zásada reciprocit. Pokud nebyl na dlužníkův majetek, který se stal předmětem konkursu v cizině, prohlášen konkurs českým soudem, budou úpadcovy movité věci, které jsou na území České republiky, vydány cizímu soudu na jeho žádost, je-li o soud státu, který zachovává vzájemnost. Úpadcův majetek může být vydán do ciziny teprve tehdy, když byla uspokojena práva na vyloučení věci z podstaty a na oddělené uspokojení nabytá dříve, než došla žádost cizího soudu nebo jiného příslušného orgánu.²¹ Je zde tedy řešena situace, kdy na úpadce je prohlášen konkurs v cizině, ale zároveň není prohlášen na jeho majetek konkurs naším soudem. V tomto případě je vydán jeho majetek na požádání cizímu soudu při splnění dvou podmínek. Jednak musí být s příslušným státem zajištěna vzájemnost, jednak musí být přednostně uspokojena práva na vyloučení věci z podstaty a práva na oddělené uspokojení, pokud se týkají majetku, který má být vydán.

Společně s věcí hlavní do konkursní podstaty patří tato věc se všemi součástmi, a patří do ní i věci, které tvoří příslušenství.²² Toto sice nevyplývá přímo z textu zákona o konkursu a vyrovnání, vyplývá to však z textu občanského zákoníku a z teorie občanského práva.

Součástí věci je podle § 120 občanského zákoníku vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila. Na rozdíl od příslušenství součást věc není samostatnou věcí v právním smyslu. Z toho tedy vyplývá, že právní úkony týkající se věci se týkají i jejích součástí. Tedy

²¹ Srov. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 257; srov. Zelenka, J., Maršková, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Druhé vydání*, Linde Praha 2002, str. 1033

²² Srov. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 52

prohlášením konkursu se automaticky stávají všechny součásti věci pojatých do konkursní podstaty součástí konkursní podstaty.

Podle díkce § 121 odst 1 občanského zákoníku jsou příslušenstvím věci (tj. věci hlavní) věci, které náležejí vlastníku věci hlavní a jsou jí určeny k tomu, aby byly s hlavní věcí trvale užívány. Pojem příslušenství věci je tedy charakterizován čtyřmi základními znaky:

- 1) Jedna z věcí je věcí hlavní, druhá příslušenstvím. Musí zde být tedy nejméně dvě věci a obě musí mít povahu samostatné věci v právním smyslu, jinak by šlo o součást věci. Která věc je hlavní, vyplývá z porovnání jejich hospodářského významu.
- 2) Příslušenství musí náležet vlastníku věci hlavní.
- 3) Příslušenství musí být vlastníkem určeno k trvalému užívání s věcí hlavní.
- 4) Příslušenství nemusí být od hlavní věci odděleno, ale může být s hlavní věcí technicky spojeno. Důležité však je, aby si příslušenství podrželo povahu samostatné věci.

Z toho je tedy jasné, že do konkursní podstaty patří vedle hlavní věci i její příslušenství.

2) Dlužníkovy věci nemovité. Nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. Jak již bylo řečeno, dělení na věci movité a nemovité je důležité z hlediska použití principu teritoriality nebo univerzality. Pro věci nemovité platí princip teritoriality, tedy do konkursní podstaty nepatří úpadcovy nemovitosti nacházející se v cizině. To však ještě nutně neznamená, že takovou nemovitost v cizině nelze peněžit. Je zřejmé, že tam, kde je správce schopen sám event. prostřednictvím úpadce nebo třetích osob zpeněžit úpadcovu nemovitost v cizině, není důvod nepřijmout výtěžek z tohoto zpeněžení do konkursní podstaty. Je zřejmé, že takové situace sice nebudou časté, ale pokud je sebemenší šance na zpeněžení úpadcových nemovitostí v cizině, měl by se o to správce pokusit. Nelze dost dobře absencí pozitivní právní úpravy obhajovat, že je zcela po právu, aby úpadce často právě za prostředky svých věřitelů nabýval do svého

vlastnictví nemovitosti v cizině a volně s nimi disponoval za bezmocného přihlížení všech ostatních subjektů konkursního řízení.

Do konkursní podstaty bude třeba zahrnout i nemovitost, ohledně které sice dlužník např. uzavřel kupní smlouvu, kterou prodává nemovitost třetí osobě, pokud však nebyl ke dni prohlášení konkursu povolen vklad do katastru nemovitostí, vlastnictví k předmětné nemovitosti na kupujícího nepřešlo a zůstává u úpadce.

3) Dlužníkovy pohledávky. V § 6 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání je výslovně, i když pouze demonstrativně, uvedena mzda nebo jiné podobné příjmy, což mohou být:

- a) důchody,
- b) dávky nemocenského pojištění,
- c) pohledávky za poskytnutá plnění (zboží, dílo, služby, licence atd.),
- d) pohledávky ze směnek,
- e) postižní nároky ze směnek, které úpadce vyplatil (čl. I. § 49 zákona směnečného a šekového č. 191/1950 Sb.),
- f) smluvní pokuty,
- g) úroky a úroky z prodlení,
- h) reklamační nároky (nároky na slevu z ceny a na náhradu škody, která není kryta slevou²³),
- i) nárok na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo získáno plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu a plněním z právního důvodu, který odpadl; nárok na vydání bezdůvodného obohacení vzniká i tehdy, jestliže prospěch byl získán z nepoctivých zdrojů, jakož i v případech, kdy úpadce plnil za jiný subjekt, ač povinným k plnění byl tento jiný subjekt²⁴,
- j) postižní nároky ze záruky vůči osobě, za kterou úpadce plnil jejímu věřiteli (§ 550 ObčZ, § 308 ObchZ),
- k) pohledávky z nevypořádaných obchodů s cennými papíry.

²³ Srov. např. § 440 ObchZ

²⁴ Srov. § 451 – 459 ObčZ

- l) pohledávky z náhrady škody bez zřetele na důvod vzniku škody; pohledávky z titulu náhrady škody v důsledku porušení smluvní nebo zákonné povinnosti.
- m) pohledávka na náhradu újmy, kterou má úpadce – ovládaná osoba vůči ovládající osobě dle § 66a odst. 8 a 14 ObchZ,
- n) pohledávky z pojistných plnění,
- o) pohledávky z vkladů (§ 778 až § 787 ObčZ), tedy například vkladní knížky a vkladní listy: vkladní knížka ani vkladní list nejsou cenným papírem ve smyslu zák. č. 591/1992 Sb. o cenných papírech ani vkladovým účtem (§ 716 až 719 ObchZ), ale pouze potvrzením peněžního ústavu o tom, že přijal jednorázový vklad.
- p) pohledávky založené zákonem o konkursu a vyrovnání, tedy nárok na náhradu škody z porušení povinností uložených tímto zákonem (porušení povinností osobami uvedenými v § 17 odst. 3, porušení povinností uložené v § 18 odst. 4), pohledávky na vydání výtěžku zpeněžení dle § 14 odst. 1 písm. f), nárok na vydání plnění dle § 14 odst. 4, peněžité pohledávky z titulu náhrad za plnění z neúčinných právních úkonů dle § 15 odst. 2, § 16 odst. 4.
- q) pohledávky z důvodu zhodnocení najaté věci dle § 667 odst. 1 ObčZ.
- r) pohledávky ze zádržného u smluv o dílo, tedy smluvené části ceny díla, kterou je objednatel povinen zaplatit až po uplynutí určité doby a za podmínek uvedených ve smlouvě o dílo; oproti tomu pohledávkou není úpadcem poskytnutý záruční paušál, jenž sice platné právní předpisy výslovně neupravují, ale je možno ho sjednat dohodou, jejímž obsahem je to, že zhotovitel odečetl od ceny díla určitou částku, která vyjadřuje předpokládané náklady na uspokojení práv objednatele; záruční paušál lze sjednat také např. u kupní smlouvy, a další druhy pohledávek.

Je pochopitelné, že do podstaty nemohou být zahrnuty ty pohledávky, u nichž je plnění omezeno výlučně na osobu dlužníka a jsou na jinou osobu nepřevoditelné (např. bolestné a náhrada za ztížené společenské uplatnění podle ObčZ). Do podstaty ale náleží dlužníkovy pohledávky, které v při prohlášení konkursu nebyly ještě splatné (§ 14 odst. 1 písm. g) zákona o konkursu a

vyrovnání) a dále pohledávky nedobytné, i přesto že by jejich nedobytnost byla zřejmá od počátku; z podstaty je lze vyloučit na základě § 27 odst. 6 zákona.²⁵

4) Další práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi. Sem patří například práva průmyslová (tj. ochranné známky podle zák. č. 137/1995 Sb., užitné vzory podle zák. č. 478/1992 Sb., vynálezy a zlepšovací návrhy podle zák. č. 527/1990 Sb., průmyslové vzory podle zák. č. 207/2000 Sb. a topografie polovodičových výroků podle zák. č. 529/1991 Sb.), goodwill, know-how atd. Součástí podstaty jsou i dlužníkovy kapitálové účasti v obchodních společnostech, jakož i jeho práva v družstvech (např. pohledávky ze samostatně převoditelných práv spojených s akciemi, což je právo na vyplacení dividendy, přednostní právo na upisování akcií a vyměnitelných a prioritních dluhopisů a právo na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku spojené jinak s akcií podle § 156a odst. 2 ObchZ, pohledávky z vypořádacích podílů mimo jiné podle § 148 odst. 2 ObchZ a § 113 odst. 6 ObchZ nebo podíl ve společnosti s ručením omezeným, v níž je úpadce jediným společníkem podle § 148 odst. 3 ObchZ). Vzhledem k tomu, že podle § 149 odst. 2 ObchZ prohlášením konkursu zaniká dlužníková účast v obchodní společnosti, bude do konkursní podstaty patřit vypořádací podíl podle § 61 a 150 ObchZ. To platí i v případě, že dlužník je jediným společníkem obchodní společnosti.

5) Dlužníkovy spoluvlastnické podíly. Za použití § 137 ObčZ tyto podíly vyjadřují míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak, jsou podíly všech spoluvlastníků stejné. Spoluvlastnický podíl je zpravidla určen zlomkem. Do konkursní podstaty patří i dlužníkův podíl na společných pohledávkách nebo jiných společných právech. Do konkursní podstaty patří i dlužníkův podíl na obchodní společnosti.

6) Majetek, který dlužníkovi připadne po vypořádání společného jmění jeho a jeho manžela. Podle § 14 odst. 1 písm. k) a na něho navazujícího § 26 zákona o konkursu a vyrovnání zaniká úpadcovo společné jmění manželů a do podstaty

²⁵ Rc 52/98 (Stanovisko NS ČR XVI.); VS 4 Ko 451/97

spadá ta jeho část, se kterou úpadce podnikal.²⁶ Majetkem ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. k) zákona o konkursu a vyrovnání se ve spojení s ustanovením § 143 ObčZ rozumí věci, pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi, nikoli však pasíva (např. společné dluhy manželů); ta totiž nemohou být součástí konkursní podstaty úpadce (§ 6 zákona o konkursu a vyrovnání), neboť v konkursním řízení jde o pohledávky věřitelů, podléhající režimu ustanovení § 20 a násl. zákona o konkursu a vyrovnání.²⁷

7) Věci, které mají být vydány oprávněným osobám podle zákonů upravujících zmírnění některých majetkových křivd (viz zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 229/191 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů). Ty se však podle § 68 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání do podstaty zahrnují pouze tehdy, jestliže nároky nebyly v zákonem stanovených lhůtách uplatněny nebo byly zamítnuty. Je zde upraven vztah mezi majetkem, který podléhá konkursu, a tedy je součástí konkursní podstaty, a majetkem, kterého bylo nabyto podle zákonů upravujících zmírnění některých majetkových křivd. Pokud podle uvedených zákonů má dojít k vydání věci, nemůže být tato věc zahrnuta do konkursní podstaty. V případě, že osoby oprávněné podle uvedených zákonů mají nárok na plnění peněžité, stávají se přednostními věřiteli.

8) § 68 zákona o konkursu a vyrovnání, který řeší vztah k restitučním nárokům s ohledem na konkursní podstatu. Odstavec první hovoří o věcech movitých a nemovitých. Ty věci, které mají být vydány oprávněným osobám podle zákonů upravujících zmírnění některých majetkových křivd, se zpravidla do konkursní podstaty nezahrnují; dispoziční oprávnění k těmto věcem proto nepřechází na správce (§ 14 odst. 1 písm. a)), ale setrvává na úpadci samém, který zůstává povinnou osobou k jejich vydání. To platí tam, kde restituční nároky,

²⁶ Rc 20/2000 (NS ČR 31 Cdo 1908/98): II. I při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů zaniklého prohlášením konkursu zůstává zachován princip rovnosti podílů manželů na společném majetku (§ 150, věta první ObčZ), manžel úpadce je však ustanovením § 14 odst. 1 písm. k) ZKV zbaven možnosti prosadit u majetku, se kterým úpadce podnikal, vypořádání jeho příznáním do svého výlučného vlastnictví.

²⁷ Rc 20/2000 (NS ČR 31 Cdo 1908/98)

spočívající ve vydání konkrétních věcí byly oprávněnými osobami včas a řádně uplatněny, avšak dosud nebyly vydány zpravidla pro to, že je o ně veden soudní spor. Tyto věci se ale mohou být správcem zahrnuty do konkursní podstaty, pokud byly restituční nároky spočívající ve vydání konkrétních věcí již soudem zamítnuty nebo pokud tyto restituční nároky nebyly oprávněnými osobami u dlužníka (úpadce) včas a řádně uplatněny.

Do konkursní podstaty ovšem náleží nejen věci, které má věřitel u sebe, ale i dlužníkovy věci, které mají v držení detentori. Může jít o dlužníkovi nájemce (§ 663 a násl. ObčZ), vypůjčitele (§ 659 ObčZ) či schovatele (§ 747 ObčZ). Může však jít i o zástavní věřitele, kteří mají dlužníkovu věc u sebe (§ 151a a násl. ObčZ), jakož i o věřitele, kteří dlužníkovu věc zadrželi na základě zadržovacího práva (§ 151s a násl. ObčZ). Do konkursní podstaty dále mohou patřit soubory věcí, popř. soubory věcí a práv.

Toto vymezení obsahu konkursní podstaty ovšem není vyčerpávající. Podívejme se proto na její obsah podrobněji:

- U dlužníků právnických osob (podnikatelů i nepodnikatelů) půjde vždy o jejich veškerý obchodní majetek ve smyslu § 3 odst. 1 ObchZ. Rozsah tohoto majetku lze zjistit z jednotlivých položek aktiv z aktuální účetní rozvahy (bilance):
 - a) nehmotný a hmotný investiční majetek,
 - b) finanční investice,
 - c) zásoby,
 - d) dlouhodobé a krátkodobé pohledávky a
 - e) finanční majetek
- U fyzické osoby – podnikatele, půjde opět o:
 - a) veškerý obchodní majetek ve smyslu § 6 odst. 1 ObchZ a dále též o

- b) další „neobchodní“ (osobní) majetek, který patří do výlučného vlastnictví dlužníka nebo do jeho podílového spoluvlastnictví nebo společného jmění dlužníka a jeho manžela, avšak neslouží a ani není určen k podnikání dlužníka (typicky např. chata, chalupa, byt v osobním vlastnictví, automobil, jachta, letadlo, zvířata, sbírka známek, umělecká díla apod.).
- U fyzické osoby – nepodnikatele, pak půjde pouze o „neobchodní“ (tj. osobní) majetek, který patří do výlučného vlastnictví dlužníka nebo jeho podílového spoluvlastnictví nebo společného jmění dlužníka a jeho manžela.
 - U fyzické osoby – podnikatele, lze pak celkovou hodnot obchodního majetku zjistit prostým součtem jednotlivých položek aktiv z aktuální účetní rozvahy (pokud účtuje v soustavě podvojného účetnictví). Hodnotu „neobchodního“ (osobního) majetku, tj. majetku, který patří do výlučného vlastnictví dlužníka nebo jeho podílového spoluvlastnictví nebo společného jmění dlužníka a jeho manžela, lze zjistit ze seznamu majetku a závazků (§ 4 odst. 3, § 4a odst. 1 písm. b), § 17) nebo postupem podle § 18 odst. 6 a 7.
 - Některé další penězi ocenitelné hodnoty však nebývají z účetnictví podnikatelů (ať právnických osob nebo fyzických osob) rovnou zřejmé, neboť se s nimi v účetnictví nekalkuluje. Jedná se o nehmotné statky výslovně neupravené zvláštní zákonnou úpravou (klientela, know-how, goodwill).
 - Do majetku, který úpadce nabyt za konkursu třeba zahrnout všechny pozdější dary, výhry, dědictví, zisky, výnosy a jiné plody a užitky. Zákon při tom výslovně uvádí pouze mzdu nebo jiné podobné příjmy. Je zřejmé, že z úpadcovy mzdy nemůže do podstaty připadnout její základní nepostižitelná částka (§ 278 občanského soudního řádu).²⁸

²⁸ KOS 91 K 45/96: Pokud zaměstnavatel úpadce odmítá respektovat účinky prohlášení konkursu a dispoziční oprávnění správce (§ 14 odst. 1 písm. a) ZKV), co se týká majetku podstaty, do které náleží též úpadcová mzda (§ 6 ZKV) resp. ta její část, již se nemůže týkat výkon rozhodnutí, je vydání opatření podle § 12 odst. 2 ZKV spočívající v tom, že je zaměstnavatel úpadce povinen uzavřít se správcem konkursní podstaty dohodu o srážkách ze mzdy úpadce tak, aby do konkursní podstaty byla odvedena ta část úpadcovy mzdy, která podléhá konkursu (§ 6 odst. 2 ZKV), zcela na místě.

Podle § 1 nařízení vlády č. 63/1998 Sb., nařízení o nezabavitelných částkách, základní částka, která nesmí být podle § 278 občanského soudního řádu sražena povinnému (tj. úpadci) z měsíční mzdy, činí 62 % částky životního minima jednotlivce na osobu povinného a po 25 % částky životního minima jednotlivce na každou osobu, které je povinen poskytovat výživné. Na manžela povinného se započítává 25 % částky životního minima jednotlivce, i když má samostatný příjem. Na dítě, jež manželé společně vyživují, se započítává 25 % částky životního minima jednotlivce každému manželovi zvlášť, jsou-li srážky prováděny ze mzdy obou manželů, 25 % částky životního minima jednotlivce se nezapočítává na žádného z těch, v jejichž prospěch byl nařízen výkon rozhodnutí pro pohledávky výživného, jestliže výkon rozhodnutí dosud trvá. Zaměstnavatel úpadce je povinen uzavřít se správcem konkursní podstaty dohodu o srážkách ze mzdy úpadce, směřujících do podstaty; přitom správce konkursní podstaty je dle § 14 odst. 1 písm. a) a § 14a jediným oprávněným disponentem mzdou úpadce a zaměstnavatel úpadce je povinen jednat se správcem jako s úpadcem samým. Co se týká částek připadajících na srážky a přednostní pohledávky podle § 279 občanského soudního řádu, tyto částky patří do konkursní podstaty; jinou věcí je, že některé z těchto pohledávek budou mít po prohlášení konkursu charakter pohledávek za podstatou (§ 31 odst. 2).

Mzdou je třeba rozumět zejména peněžité plnění nebo plnění peněžité hodnoty (naturální mzda) poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci za práci podle § 4 odst. 2 zákona č. 1/1991 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku.

Jinými podobnými příjmy je třeba rozumět zejména příjmy vymezené v § 299 občanského soudního řádu:

- a) peněžité plnění poskytovaná zaměstnavatelem zaměstnanci za práci podle § 3 odst. 2 zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech,
- b) plnění poskytovaná podle zvláštních předpisů v souvislosti se zaměstnáním, zejména náhrady mzdy, odstupné, cestovní náhrady a odměna za pracovní pohotovost (srov. § 3 odst. 2 zákona č. 143/1992 Sb., o platu a

odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech),

- c) další plnění poskytovaná v souvislosti se zaměstnáváním, zejména náhrada mzdy, odstupné, cestovní náhrady, výnosy z kapitálových podílů (akcií) nebo obligací a odměna za pracovní pohotovost (srov. § 4 odst. 2 zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku),
- d) pracovní odměny členů družstev (§ 226 odst. 2 ObchZ),
- e) odměny z dohod o pracovní činnosti (§ 237 a násl. zákoníku práce),
- f) náhrady mzdy za výkon veřejné funkce a občanské povinnosti (§ 124 zákoníku práce),
- g) hmotné zabezpečení uchazeče o zaměstnání (zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti),
- h) veškeré důchody (zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění) s výjimkou zvýšení důchodu pro bezmocnost (§ 301 odst. 2 občanského soudního řádu),
- i) nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a podpora při ošetřování člena rodiny (zákon č. 100/1998 Sb., o sociálním zabezpečení a další právní předpisy),
- j) stipendia (zákon č. 29/1984 Sb., školský zákon, zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách),
- k) výživné (§ 85 až 103 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině).

Je zřejmé, že z těchto jiných příjmů nelze do podstaty zahrnout částky nepodléhající výkonu rozhodnutí (např. částka potřebná na úhradu pobytu úpadce v ústavu sociální péče a jeho kapesné podle § 299 odst. 2 občanského soudního řádu). Do konkursní podstaty bude nutno zahrnout dále i příjmy vymezené podle §§ 6 až 14 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, tj. zejména příjmy:

- a) ze závislé činnosti a funkční požitky,
- b) z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti,
- c) z kapitálového majetku,
- d) z pronájmu
- e) ostatní příjmy.

- Do konkursní podstaty nelze zahrnout majetek, který nepodléhá výkonu rozhodnutí s výjimkou majetku sloužícího podnikatelské činnosti. Výkonu rozhodnutí nepodléhají věci (§§ 321 a 322 občanského soudního řádu):
 - a) jejichž prodej je podle zvláštních předpisů zakázán,
 - b) které úpadce – fyzická osoba, nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly.

Takto jsou u úpadce – fyzické osoby z výkonu rozhodnutí (a tím i z konkursní podstaty) vyloučeny zejména:

- a) běžné oděvní součásti, obvyklé vybavení domácnosti,
- b) snubní prsten a jiné předměty podobné povahy,
- c) zdravotnické potřeby a jiné věci, které úpadce potřebuje vzhledem ke své nemoci nebo tělesné vadě,
- d) hotové peníze do částky 1 000 Kč.

Ačkoli v exekučním řízení nelze u podnikatele – fyzické osoby vést exekuci na věci, které povinný nezbytně potřebuje ke svému podnikání (§ 322 odst. 3 občanského soudního řádu), v konkursním řízení tyto věci z konkursní podstaty a následného zpeněžení naopak vyjmuty nejsou (§ 6 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání). V exekučním řízení tak na rozdíl od konkursu (pokud konkurs neskončí nuceným vyrovnáním) zůstává povinnému zachována možnost dalšího provozování jeho podnikatelské činnosti, i když v omezeném a nezbytně nutném rozsahu.

9) Novela z roku 2000 upřesňuje definici konkursní podstaty tak, aby nedocházelo k pochybnostem, zda do konkursní podstaty lze zahrnout i majetek osob odlišných od dlužníka: *„Za podmínek stanovených tímto zákonem patří do podstaty také majetek jiných osob, zejména těch, které jej nabyly na základě neúčinných právních úkonů dlužníka.“* Zákon ten takový

posup připouští pokud jsou splněny stanovené podmínky, tj. zejména půjde o případy, kdy třetí osoba získala věci, práva nebo jiné pohledávky na základě takových právních úkonů dlužníka, které zákon stanoví jako neúčinné a byly učiněny v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu (§ 15 zákona o konkursu a vyrovnání) nebo z důvodu neúčinnosti na základě uplatnění odporovatelnosti právního úkonu podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání.²⁹

Z majetku jiných osob však podléhá konkursu zejména:

- a) plnění z neúčinných právních úkonů dlužníka na základě neúčinnosti, která nastává ze zákona podle § 5d písm. c) a d), § 9c, § 14 odst. 1 písm. a) a § 15,
- b) plnění z neúčinných právních úkonů dlužníka na základě rozhodnutí soudu o uplatněném odporu proti odporovatelném právním úkonu dlužníka (§ 42a ObčZ) podle § 16,
- c) majetek, který zajišťuje pohledávky oddělených věřitelů podle § 27 odst. 5,
- d) majetek zahrnutý do soupisu konkursní podstaty, u kterého jeho vlastníkově marně uplynula lhůta podle § 19 odst. 2 k podání žaloby na jeho vyloučení ze soupisu.

Pokud zákon o konkursu a vyrovnání určuje, za jakých podmínek se majetek jiných osob stane součástí konkursní podstaty úpadce, není rozhodné, kdo je vlastníkem majetku podléhajícího konkursu.

V případech neúčinnosti či odporovatelnosti právních úkonů dlužníka se tak zákon o konkursu a vyrovnání snaží postihnout některá právní (a zpravidla účelová) jednání dlužníka, která dlužník učinil před prohlášením event. i po prohlášení konkursu a která měla nebo mají za následek snížení hodnoty jeho majetku a tím i poškození jeho věřitelů.

V případě majetku, který zajišťuje pohledávky oddělených věřitelů jde o to, umožnit správce zpeněžení tohoto majetku bez nutnosti obstat si k tomu exekuční titul v případech, kdy osoby, jejichž majetek zajišťuje pohledávky

²⁹ Srov. Krčmář, Z.: *Zákon o konkursu a vyrovnání; Poznámkové vydání s judikaturou*, IFEC Praha, 2000, str. 22.

oddělených věřitelů, odmítnou jejich pohledávky do konkursní podstaty vyplatit nebo nesloží cenu majetku, který zajišťuje tyto pohledávky.

Pokud se týká ostatního majetku, ohledně něhož může mít správce pochybnosti zda patří do konkursní podstaty (např. tam, kde je vlastní zboží úpadce pomícháno se zbožím, které má úpadce pouze v komisioním prodeji a z účetnictví nelze identifikovat, komu co patří, případy, kdy jsou u úpadce nalezeny věci, jejichž vlastník není znám, nebo věci, o kterých úpadce tvrdí, že mu nepatří, avšak jakékoli podklady k osvědčení jeho tvrzení zde nejsou apod.) anebo správce takovou pochybnost nemá (např. pro neplatnost právního úkonu dlužníka, kterým měl být majetek převeden na jinou osobu, avšak tato neplatnost nebyla judikována), ale jiná osoba (domnělý vlastník) zpochybňuje zařazení takového majetku do soupisu konkursní podstaty může se stát, že se součástí konkursní podstaty stane i majetek ve vlastnictví jiných osob v důsledku toho, že tyto osoby nechaly marně uplynout soudem určenou lhůtu k podání žaloby na vyloučení sporného majetku ze soupisu konkursní podstaty (podle § 66b odst. 4 prominutí zmeškání lhůty není přípustné).

Prohlášení určitých právních úkonů za neúčinné je v konkursní praxi velmi složitý problém, jenž téměř vždy vyvolá soudní spor. Aplikace podmínek stanovených § 15 konkursního zákona naráží v právní praxi na řadu problémů, které způsobují mnohdy neaplikovatelnost těchto ustanovení zákona. Zejména prohlášení právních úkonů za neúčinné z důvodu „nápadně nevýhodných podmínek“, za nichž byly převedeny věci, práva a jiné majetkové hodnoty z majetku úpadce (tehdy dlužníka), vyvolává téměř vždy právní konflikt se subjektem, na něhož tento majetek byl před prohlášením konkursu převeden. Teoreticky tento majetek tedy správce musí zahrnout do soupisu konkursní podstaty a má právo s ním disponovat, v praxi však jsou tato ustanovení zákona (zejména pokud se jedná o nemovitosti) těžko realizovatelná. Z praxe víme, že může trvat i několik let, kdy dva subjekty mají do svého majetku zahrnuty nemovitosti, jež jsou součástí konkursní podstaty. Rovněž tento problém komplikuje mnohdy nekompatibilitnost ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání a katastrálních předpisů. Jako příklad můžeme uvést to, že správní řízení nezná zásadu „překážky věci rozhodnuté“, a tak subjekt snažící se za každou cenu zdržovat konkursní řízení může opakovaně podávat návrhy katastrálnímu úřadu, které jsou zcela v rozporu se zákonem o konkursu a vyrovnání (podle něhož může

jen správce konkursní podstaty disponovat s majetkem), a ten o nich musí opakovaně rozhodnout, i když je předem ze zákona dán výsledek tohoto rozhodnutí. Toto znemožňuje, aby konkursní správce svoji kupní smlouvu po určité době zavkladoval.

Touto problematikou se zabývá také judikatura: R 52/1998 (stanovisko NS). XVII. str. 183 (359): „Není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty (majetek, na který bude prohlášen konkurs), tvořily jen věci ve vlastnictví třetích osob, které patří do podstaty v důsledku neúčinných úkonů dlužníka (úpadce).

Z odůvodnění: Do konkursní podstaty náleží nejen majetek, který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu (včetně nemovitostí, které před prohlášením konkursu dlužník převedl na jiné osoby, jestliže katastrální úřad do prohlášení konkursu nerozhodl o vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí, a bez ohledu na to, že návrh na zápis vkladu byl podán ještě před prohlášením konkursu) nebo kterého nabyl za konkursu (tj. majetek v jeho vlastnictví). Z ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) věty druhé, § 15 a §16 zákona o konkursu a vyrovnání vyplývá, že do konkursní podstaty patří rovněž takový majetek, jehož vlastníkem je sice osoba odlišná od úpadce, avšak právní úkony dlužníka (úpadce), týkající se tohoto majetku (na jejichž základě dlužník tento majetek pozbyl ze svého vlastnictví), jsou vůči věřitelům (konkursním věřitelům) neúčinné (buď na základě zákona nebo na základě rozhodnutí soudu vydaného ve smyslu ustanovení § 42a ObčZ).

Není proto vyloučeno, aby soud prohlásil konkurs, i když bude zřejmé, že dlužník žádný postizitelný majetek nevlastní, bude-li současně doloženo, že prohlášení konkursu se právní úkony, jimiž se dlužník majetku zbavil, stanou vůči konkursním věřitelům neúčinnými nebo že věřitelé (konkursní věřitelé) takovým právním úkonům dlužníka u soudu odporovali nebo odporovat hodlají (srov. § 16 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a § 42a ObčZ).

4.2 Co je z konkursní podstaty ze zákona vyloučeno

Některé věci jsou přímo ze zákona z konkursní podstaty vyloučeny, neboť, jak již bylo uvedeno, naše konkursní právo zcela neakceptuje zásadu univerzality.

Především se zde berou v úvahu hlediska sociální. Tedy které věci jsou z konkursní podstaty ex lege vyloučeny:

1) Úpadcův majetek, který je vyloučen z exekuce. Zde platí subsidiárně občanský soudní řád, jenž vymezuje, které věci nemohou být postiženy exekucí prodejem movitých věcí a nemovitostí. První skupinu věcí tvoří věci, jejichž prodej je zakázán podle zvláštních předpisů (poštovní zákon – zásilky odevzdané k přepravě). Druhou skupinu tvoří věci, ohledně nichž zvláštní právní předpisy stanoví, že exekuci nepodléhají (tzv. res extra commercium).

Věci (hmotné předměty), které nepodléhají exekuci, jsou obecně vymezeny v §§ 321 a 322 občanského soudního řádu. Jedná se o demonstrativní výčet, ve kterém je uvedeno, že z exekuce je zejména vyloučen majetek, který úpádce potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny, k plnění pracovních úkolů a majetek, jehož exekuce by byla v rozporu s morálními pravidly (běžné oděvy, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsten, zdravotní potřeby, hotovost do 1000 Kč). Bude pochopitelně záležet na vykonavateli, které věci jako vhodné a účelné sepíše do protokolu. Samozřejmě, že výjimku tvoří věci sloužící k podnikání, ty exekuci nepodléhají, ale součástí konkursní podstaty pochopitelně musí být.

Do konkursní podstaty nenáleží dále část platu, která nepodléhá exekuci srážkami ze mzdy.

Z jiných majetkových práv, která nejsou postižitelná exekucí a zároveň se nestávají součástí konkursní podstaty, jsou to například podle § 320 občanského soudního řádu dlužníkovy členské podíly ve stavebních bytových družstvech.

Exekucí nejsou dotčeny také pohledávky na účet peněžního ústavu (banky) – srov. § 310 občanského soudního řádu, pokud podle zvláštního právní předpisu mohou být použity jen k určitému účelu (např. dotace ze státního rozpočtu). Proto ani tyto pohledávky netvoří součást konkursní podstaty.

2) Cizí věci, které má dlužník u sebe. Sem patří i zástavy, které převzal od jiné osoby, a věci, které zadržel. Prof. Zoulik ve svém komentáři uvádí, že není vyloučeno, aby tyto věci prodal správce konkursní podstaty nikoli v rámci

zpeněžení podstaty, ale v rámci možnosti jejich prodeje k uhrazení zajištěné pohledávky.³⁰

3) Závazky třetích osob, kterými se zaručily za závazky dlužníka. Stejně je to u povinnosti osobně ručících společníků vzhledem k závazkům společnosti.

Tím jsou vyčerpány zákonné možnosti obecného omezení rozsahu konkursní podstaty. Vzhledem ke kogentnosti většiny ustanovení zákona nelze ani měnit rozsah konkursní podstaty dohodou účastníků.

4.3 Změna rozsahu konkursní podstaty

Rozsah konkursní podstaty se však během konkursního řízení může měnit. Buď může dojít k omezení rozsahu, nebo naopak k jeho rozšíření.

K omezení podstaty může dojít:

- a) vyloučením z podstaty postupem podle § 19 na základě rozhodnutí soudu v incidenčním sporu – vyloučeny z podstaty jsou věci, ke kterým třetí osoba úspěšně uplatnila právo vylučující jejich zpeněžení,
- b) vyloučením z podstaty podle § 27 odst. 6 pro nezpeněžitelnost (event. nedobytnost) po předchozím schválení soudem,
- c) na základě rozhodnutí (nebo dohody) o vypořádání zaniklého společného jmění úpadce a jeho manžela (§ 26 a § 26a) – vyloučeny jsou věci, které vlastnický případnou úpadcovu manželů v důsledku vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo nejpozději prohlášením konkursu,
- d) vyškrtnutím ze soupisu (tj. dobrovolným vyřazením).³¹

³⁰ Srov. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 53

³¹ Srov. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 55

K rozšíření konkursní podstaty zase může dojít:

- a) úspěšným uplatněním neúčinnosti nebo odporem proti právním úkonům, které zkracovaly věřitele,
- b) úspěšným vymáháním pohledávek, které vznikly před prohlášením konkursu,
- c) vrácením věcí do konkursní podstaty třetími osobami.

Úprava odporovatelnosti konkursním zákonem je použitelná pouze v konkursním řízení a je ve vztahu k ObčZ speciální. Cílem odporovatelnosti je dosáhnout neúčinnosti právního úkonu dlužníka vůči konkursním věřitelům. Jde tedy o dosažení stejného účinku, který by byl jinak rovnou důsledkem zákonné neúčinnosti upravené v § 15, pokud by šlo o taxativně uvedené případy neúčinnosti, na které dopadá. Protože na některé právní úkony dlužníka nelze rovnou vztáhnout úpravu podle § 15 (např. vzhledem ke krátké rozhodné šestiměsíční době počítané před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo vzhledem k právnímu úkonu dlužníka, který není v taxativním vyčtu neúčinných právních úkonů dlužníka), lze se tak za podmínek upravených v § 42a ObčZ. domáhat téhož účinku avšak soudní cestou uplatněním odporovatelnosti. Odporovatelný úkon ztrácí své účinky vůči konkursním věřitelům teprve pravomocným rozhodnutím soudu, zůstává však nadále platným. Neplatnost právního úkonu má ale přednost před neúčinností. Tedy pokud např. manželé vypořádali společné jmění manželů se záměrem zmařit možnost uspokojení věřitelů z majetku budoucího úpadce, obcházejí tím ustanovení § 39 ObčZ a úkon je neplatný a nelze úspěšně uplatnit odporovatelnost u soudu,³² nebo v případě, že dlužník chce zabránit exekuci prodejem movitostí sepsaných soudem a převede tyto věci na třetí osobu – třeba i manželku, jedná se také o neplatný právní úkon podle §39 ObčZ.³³

Prohlášením konkursu se ze zákona stávají zpětně neúčinnými některé taxativně vyjmenované právní úkony dlužníka vůči konkursním věřitelům. Tento zánik účinků právních úkonů dlužníka se vztahuje na ty právní úkony, které

³² NS 22 Cdo 726/99. Právní rozhledy 11/2000

³³ NS 21 Cdo 1811/2000

dlužník učinil v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu (tj. před zahájením konkursního řízení) a po podání takového návrhu. Pokud tedy v této rozhodné době dlužník učinil některý z vyjmenovaných právních úkonů, stává se prohlášením konkursu takový právní úkon dlužníka ze zákona neúčinným vůči všem jeho věřitelům. Tato ztráta účinků přitom působí od počátku (ex tunc).

Pokud je právní úkon dlužníka vůči jeho věřitelům neúčinný, neznamená to současně, že by byl takový právní úkon dlužníka též neplatným právním úkonem. Pokud by např. dlužník podle § 15 odst. 1 písm. c) převedl nemovitost ze svého vlastnictví darovací smlouvou do vlastnictví své dcery, zůstává takový právní úkon dlužníka i po prohlášení konkursu na jeho majetek stále platným právním úkonem (a vůči dceři úpadce též účinným právním úkonem), avšak prohlášením konkursu současně takový právní úkon dlužníka pozbývá vůči věřitelům dlužníka svých účinků. Důsledkem pozbytí účinků převodu této nemovitosti na třetí osobu vůči konkursním věřitelům je, že správce konkursní podstaty takovou nemovitost zahrne do soupisu konkursní podstaty a na základě tohoto soupisu ji pak i zpeněží.

Vlastníkem věci zahrnuté do konkursní podstaty v důsledku neúčinného právního úkonu dlužníka zůstává navenek stále osoba, která věc od dlužníka nabyla. Obecným důsledkem neúčinnosti převodu vlastnického práva je nutně i odpadnutí účinků převodu vlastnického práva a to jak účinků pozbytí vlastnictví (na straně převodce), tak i účinků nabytí vlastnictví (na straně nabyvatele). Zahrnutím takového majetku do konkursní podstaty ztrácí jeho nabyvatel (vlastník) oprávnění nakládat s tímto majetkem (§ 14 odst. 1 písm. a), § 18 odst. 3): nabyvatel tohoto majetku však stále zůstává jeho vlastníkem. Do soupisu konkursní podstaty správce zahrne vše, co v důsledku neúčinných právních úkonů dlužníka ušlo z dlužníkovy majetku (tj. všechny věci, práva a jiné majetkové hodnoty) event. náhradu za ně.

Má-li být do konkursní podstaty vydáno plnění (majetek) z neúčinných právních úkonů, znamená to, že se toto plnění (resp. majetek) „navrací do plné dispozice konkursního správce: osoba vlastníka tohoto majetku se tím však nemění (nabyvatel tohoto majetku stále zůstává jeho vlastníkem). Není-li to možné (např. pro zničení nebo spotřebování majetku nebo v důsledku převodu majetku na další osoby), musí být do podstaty vydána náhrada obdobně jako je

tomu při vydání bezdůvodného obohacení (§ 458 ObčZ). S předmětem plnění musí být vydány i užitky z plnění (majetku), pokud ten, kdo plnění (majetek) získal, nejednal v dobré víře.

5. Zjišťování a soupis konkursní podstaty

Zjišťování a soupis konkursní podstaty jsou úkony jak správce tak úpadce, které jsou prováděny během celého konkursního řízení. Jejich význam je akcentován zejména v počátečních fázích konkursního řízení, kdy je od majetku podstaty často odvozováno samo pokračování v konkursním řízení, nicméně se v praxi často můžeme setkat i se situacemi, kdy je nejvýznamnější majetek podléhající zápisu do konkursní podstaty zjištěn a zapsán do soupisu až s odstupem několika měsíců či dokonce let od prohlášení konkursu. Zjišťování a soupis konkursní podstaty jsou významnými procesními úkony, což potvrzuje i jejich bedlivé sledování ze strany soudu a věřitelských orgánů.

5.1. Zjišťování konkursní podstaty

Zjišťování podstaty je třeba chápat jako určitou fázi konkursního řízení, jejímž cílem je stanovit rozsah konkursní podstaty. Konkrétně půjde o to, sestavit soupis věcí, které mohou být zpeněženy (s cílem rozdělit výtěžek zpeněžení mezi věřitele).³⁴ Ke zjišťování konkursní podstaty správce přistupuje v rámci co nejefektivnějšího zajištění majetku úpadce, a to zpravidla neprodleně po prohlášení konkursu. U zjišťování konkursní podstaty ZKV kombinuje jak aktivitu správce (doplněnou povinnostmi zákonem určených třetích osob), tak i úpadce, jež je dána ex lege. Procesní povinnosti úpadce časově předcházejí činnostmi správce. V praxi je často ztěžován postup konkursního řízení nečinností úpadce, a to zejména při zjišťování majetku, který patří do konkursní podstaty. K tomuto zjišťování majetku úpadce jsou správci nápomocny zejména instituty ust. § 4 odst. 3, § 9d, § 17 a § 18 odst. 6 ZKV.

V případě podání dlužnického návrhu na prohlášení konkursu dle ust. § 4 odst. 3 ZKV musí dlužník jako navrhovatel osvědčit ve svém podání okolnosti úpadku mimo jiné i seznamem svého majetku a závazků s uvedením svých dlužníků, věřitelů a jejich adres, který musí podepsat (zákon nestanoví povinnost

³⁴ Stov. Zoulik, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.* Praha, C. H. Beck, 1998, str. 120

úředně ověřeného podpisu) a výslovně o něm prohlásit, že je správný a úplný. Nedoložení výše uvedeného seznamu znamená neosvědčení úpadku a řízení je zastaveno.³⁵ V případě, že byl konkurs prohlášen na základě věřitelského návrhu, vyplývá pro úpadce povinnost předložit správci výše uvedené dokumenty doplněné o účetnictví a jiné potřebné doklady dle ust. § 17 odst. 1 ZKV a dále je povinen poskytnout správci potřebná vysvětlení.

Co se týká doby, do které má dlužník splnit svoje povinnosti, jsou v § 17 ZKV určité nepřesnosti. Již z odst. 1 vyplývá, že by dlužník uvedené povinnosti měl splnit „*neprodleně*“. Je proto poněkud nejasné, zda zákon zpřesňuje tento pojem formulací „*bez zbytečného odkladu nejpozději do 30-ti dnů od prohlášení konkursu*“. Maximální lhůta ke splnění povinností ke zjištění konkursní podstaty je opakovaně vyjádřena i v ust. § 17a odst. 1. Přes zřejmou snahu zákonodárce přimět dlužníka ke splnění zmíněných povinností lze poukázat na častou liknavost dlužníka v tomto směru. Dále je třeba uvést, že doslovný výklad by směřoval k povinnosti poskytnout nutná vysvětlení ze strany dlužníka jen do lhůty 30 dnů od prohlášení konkursu. Nelze však vyloučit, že správce bude potřebovat vysvětlit předložené podklady i po uplynutí této lhůty, a dlužník by neměl být této povinnosti zbaven, resp. měl by být součinný i v průběhu konkursního řízení.

Novela z roku 2000 blíže vymezila okruh osob, které mají plnit povinnosti při zjišťování konkursní podstaty. V zájmu rychlého a úplného zjištění konkursní podstaty jsou rozšířeny povinnosti a odpovědnosti osob, které jednají jménem úpadce. V případě úpadce – právnické osoby jsou to její statutární orgán nebo jeho členové, likvidátor (pokud před prohlášením konkursu probíhala likvidace právnické osoby) či nucený správce (v případě zavedení nucené správy dle zvláštních předpisů³⁶). Uvedené osoby se nemohou zprostit této povinnosti ani v případě, že ze své funkce odstoupily nebo se jí vzdaly v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo po podání tohoto návrhu. ZKV však pomíjí situace, kdy jsou tyto osoby ze své funkce odvolány, s čímž se můžeme v praxi setkat zejména v případech, kdy je jediný společník též jednatelem společnosti a s ohledem na situaci směřující k prohlášení konkursu sám sebe z funkce jednatele odvolá, aby se vyhnul shora uvedeným povinnostem.

³⁵ Rozhodnutí VS v Praze, sp. Zn. 4 Ko 382/97

³⁶ Např. zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu; zák. č. 21/1992 Sb., o bankách; zák. č. 87/1995 Sb., o spořitelnách a úvěrových družstvech

Soudem určený opatrovník pak zpravidla není schopen předmětné dokumenty zajistit a správce je odkázán na jiné instituty, kterých za účelem zjišťování podstaty může využít.

Pokud úpadce nebo další povinné osoby svou povinnost nesplní ve stanovené lhůtě, může správce požádat o součinnost konkursní soud, který dle ust. § 17a ZKV učiní přiměřená opatření, kdy zpravidla vyzve úpadce či tyto osoby ke splnění jejich povinností v dodatečně určené lhůtě. Soud též úpadce a tyto osoby poučí o následcích nesplnění jejich povinností či uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů.³⁷ Jiným přiměřeným opatřením ze strany soudu může být též předvolání úpadce či předmětných povinných osob k výslechu (ust. § 17b ZKV). K tomuto soud přistupuje zpravidla při naprosté absenci komunikace úpadce či povinných osob se správcem či konkursním soudem. Soud může též úpadce za nesplnění povinnosti dle ust. § 17 a § 17b ZKV sankcionovat uložením pořádkové pokuty dle ust. § odst. 1 a 2 o.s.ř., a to až do výše 50.000,- Kč.

Správce při zjišťování majetku úpadce z jeho dokumentace též takřka vždy, byť se tato dokumentace zdá být naprosto úplná a přehledná, využívá paralelně i institutu tzv. součinnosti poskytované správci (ust. § 9d a násl. ZKV). V rámci poskytování součinnosti správci jsou orgány veřejné správy, jejichž demonstrativní výčet uvádí ust. § 9d odst. 1 (např. finanční či katastrální úřady, notáři, Středisko cenných papírů nebo pošta), povinny správci na jeho písemnou žádost poskytnout informace o majetku dlužníka (úpadce), jakož i jiné údaje nutné pro výkon správy, a to v rozsahu, v jakém by je jinak poskytly přímo dlužníkovi (úpadci). Správce je na požádání těchto orgánů povinen doložit své ustavení do funkce správce (ust. § 9d odst. 5 ZKV), což zpravidla činí z opatrnosti již v písemné žádosti v souladu s ust. § 9f ZKV doložením usnesení o prohlášení konkursu, či v případě ustavení do funkce až po prohlášení konkursu (např. z důvodu odvolání předchozího správce) usnesením o svém ustavení. Na tomto místě je třeba uvést, že v rámci legislativně technického pořádku by mělo být ust. § 9f ZKV inkorporováno do ust. § 9d odst. 5 ZKV. Listiny či jiné věci osvědčující úpadcův majetek jsou tyto orgány povinny vydat či zapůjčit správci (ust. § 9d odst. 3 ZKV). Zákon dále v ust. § 9d odst. 4 rozvádí opět

³⁷ Mohlo by se jednat o naplnění skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání dle § 126 TrZ nebo trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 TrZ.

demonstrativním výčtem obsah součinnosti u vybraných orgánů veřejné správy. Tyto povinné orgány jsou v rámci zajištění efektivnosti zjišťování podstaty povinny poskytnout správci součinnost bez zbytečného odkladu (ust. § 9e ZKV). Nesplnění této povinnosti je zákonem sankcionováno vznikem odpovědnosti za škodu tímto věřitelům vzniklou.

V praxi je institutu poskytování součinnosti využíváno zejména ke zjišťování nemovitostí ve vlastnictví úpadce (dotazem na Český úřad zeměměřický a katastrální), motorových vozidel (dotazem na příslušného správce evidence), cenných papírů (dotazem na Středisko cenných papírů) a bankovních účtů úpadce (dotazem na bankovní domy). Zpravidla též správce oslovuje i notáře za účelem poskytnutí informací o případném majetku podléhajícím zahrnutí do konkursní podstaty vyplývajícím z rejstříku zástav.

Jako institut sloužící k zjišťování majetku úpadce můžeme označit i ust. § 18 odst. 6, které je blíže rozebráno v rámci oddílu 4b.

5.2 Soupis konkursní podstaty

Pro rozsah konkrétní konkursní podstaty je pochopitelně rozhodující, co vše je do ní skutečně zahrnuto. Z toho důvodu je důležitý její soupis. Podle ust. § 18 odst. 2 ZKV je soupis konkursní podstaty chápán jako listina opravňující správce ke zpeněžení sepsaného majetku. Soupis je inventarizací úpadcova majetku (a samozřejmě i majetku třetích osob za podmínek ust. § 6 odst. 3 ZKV), který se v průběhu konkursního řízení stále mění, neboť bývá správcem zpravidla průběžně doplňován.

Soupis provádí správce podle pokynů soudu. Pokyny soudu k sestavení soupisu podstaty mají povahu opatření dle ust. § 12 ZKV. Mohou se týkat lhůt k provedení soupisu, způsobu jeho provedení, doplnění soupisu, řešení rozporů mezi správcem a věřitelským výborem, jakož i jiných záležitostí. Schvalování provedeného soupisu soudem není zákonem předepsáno, ale soud takovou možnost může vyhradit. Při sestavování soupisu správce postupuje také za součinnosti věřitelského výboru. Právě věřitelé by měli být správci nápomocni, neboť je především v jejich zájmu, aby konkursní podstaty byla zjištěna co možná nejúplněji, a mnohdy to mohou být věřitelé, kteří mají znalosti o majetku úpadce.

Při sestavování soupisu správce vychází z majetku zjištěného výše popsanými způsoby. Do soupisu tak náleží majetek blíže specifikovaný v ust. § 6 ZKV, tedy jak majetek úpadce tak i majetek osob od úpadce odlišných, přičemž není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty tvořily výlučně věci ve vlastnictví třetích osob, zahrnutých do podstaty v důsledku neúčinných právních úkonů dlužníka (ust. § 15 ZKV).³⁸ V případě majetku třetích osob správce oznámí jeho zahrnutí do soupisu konkursní podstaty úpadce těmto osobám či osobám, které s tímto majetkem nakládají. V případě, že se jedná o nemovitost, správce skutečnost jejich zápisu do konkursní podstaty oznamuje též příslušnému katastrálnímu úřadu.³⁹ Od okamžiku oznámení nesmí katastrální úřad povolit vklad vlastnického či jiného práva na základě úkonu osoby odlišné od správce či jím určené osoby.

Osoba uplatňující svá práva k majetku zapsanému do konkursní podstaty je oprávněna o jeho zahrnutí požadovat od správce osvědčení a správce je povinen toto osvědčení takové osobě vydat.

Členění soupisu je ponecháno na vůli správce. V praxi se objevuje přehledné členění soupisu na kapitoly (nemovitý majetek, movitý majetek, práva a jiné majetkové hodnoty, pohledávky atp.) a následné členění kapitol na jednotlivé oddíly (např. v rámci kapitoly movitý majetek vést samostatně oddíly motorová vozidla, výrobní stroje, zásoby, kancelářské vybavení atp.). Dle mého názoru by se vedení soupisu měl alespoň demonstrativním výčtem věnovat i ZKV, neboť se v praxi může setkat se situacemi, kdy správce záměrně vede soupis v tak nepřehledném stavu, že mu to umožňuje libovolné nakládání s majetkem bez dostatečné kontroly soudu či věřitelských orgánů.

K významným ustanovením ZKV vztahujícím se k soupisu konkursní podstaty patří zejména ust. § 18 odst. 3, dle kterého *„jakmile je právo, věc nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu, může s ní nakládat pouze správce nebo osoba, jíž k tomu dal správce souhlas.“* Jakékoliv právní úkony s tímto

³⁸ Stanovisko NS ČR ze dne 17. června 1998. CPJN 19/1998, Rc 52/98. Sbirka soudních rozhodnutí 7/1998

³⁹ Katastrální úřad by měl o skutečnosti zápisu nemovitosti do soupisu podstaty vyznačit v katastru nemovitostí poznámku, a to v souladu s ust. § 9 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv, přestože toto oznámení není ve výčtu dokumentů, na základě kterých katastrální úřad poznámky zapisuje

majetkem bez souhlasu správce jsou stíženy neplatností.⁴⁰ Z ust. § 18 odst. 4 vyplývá též povinnost třetím osobám, jenž mají věc náležející do konkursní podstaty, dle které, jakmile se dozví o prohlášení konkursu, jsou povinny tuto skutečnost oznámit správci, umožnit mu její prohlídku, ocenění, zápis do konkursní podstaty a její následné zpeněžení.

Do konkursní podstaty nepatří jen věci, ale i další hodnoty, zejména pohledávky úpadce proti určitým osobám. Podle § 553 a § 554 ObčZ může být uzavřena dohoda o tzv. zajišťovacím převodu práva nebo pohledávky. Úpadce může mít závazek a k jeho zajištění převede na věřitele určitou pohledávku. Tato pohledávka však nepřestává být součástí podstaty, protože nejde o trvalý převod majetku, ale pouze o převod na dobu, než bude určitý dluh splacen. V odborné literatuře je vysloven názor, že půjde o obdobnou situaci, jako kdyby byla na určitou dobu na třetí osobu převedena věc patřící úpadci s tím, že vlastníkem věci je stále úpadce. Z tohoto důvodu je i u převodu pohledávky jako formy zajištění třeba, aby osoby, na něž byla pohledávka převedena, na požádání správce předložily údaje o takovéto pohledávce.⁴¹

Sestavení soupisu konkursní podstaty je odbornou literaturou považováno za procesní úkon správce bez konstitutivních účinků, neboť mu nejsou přiznány žádné materiálněprávní účinky.

Součástí soupisu konkursní podstaty je dle ust. § 18 odst. 5 ZKV i ocenění provedené úpadcem nebo správcem, které může být dle požadavku věřitelského výboru provedeno znaleckým posudkem. V praxi se bohužel stává, že ocenění majetku prováděná úpadcem jsou často nepoužitelná, protože jsou mnohdy výsledkem subjektivního, nadhodnoceného ocenění si vlastního majetku. Rovněž nelze vždy striktně vycházet při oceňování z účetních pokladů předložených úpadcem, neboť mnohé položky tohoto majetku mají dle něho již nulovou hodnotu, přestože jejich faktická tržní hodnota je rozhodně vyšší. Je třeba ovšem poznamenat, že ani ocenění prováděná správcem nejsou vždy odpovídající, často s ohledem na neznalost tržních cen v odvětví, v němž úpadce podnikal (např. nelze spravedlivě požadovat orientaci správce v cenách zemědělských či výrobních strojů). Z výše uvedených metod ocenění tak často vyplývá ocenění

⁴⁰ Usnesení VS v Praze ze dne 8. listopadu 2001, sp. Zn. 1 Ko 68/2001, Rc 69/2004, soudní judikatura 11/2002

⁴¹ Pohl, T.: *Krok za krokem konkursem a vyrovnáním*. Prospektum, 1998, str. 72

majetku podstaty, které se značně rozcházejí s realitou. Nejvěrnější obraz o ceně majetku podstaty samozřejmě předkládají znalecké posudky, avšak vzhledem k jejich finanční náročnosti k nim správci přistupují zpravidla pouze v případech ocenění finančně zajímavého majetku, kterým bývají nemovitosti, motorová vozidla, cennější stroje, umělecké předměty, ale i např. ochranné známky. V praxi se můžeme setkat i s tzv. odbornými posudky vyhotovenými znalci. Tyto bývají levnější než klasické znalecké posudky, postrádají však jejich validitu. Nicméně mohou být alespoň orientačním podkladem při následném zpeněžení majetku podstaty. Vzhledem ke skutečnosti, že náklady na zpracování znaleckých posudků či tzv. odborných posudků znamenají výdaje z konkursní podstaty podléhá jejich vypracování předchozímu schválení věřitelského výboru úpadce.⁴²

K výše uvedenému je třeba podotknout, že bez ohledu na způsob ocenění výslednou cenu majetku podstaty určí až jeho zpeněžení.

Při sestavování soupisu majetku naráží někdy správce na problémy spojené s nedostatečnou součinností úpadce. V takovém případě si správce může vyžádat souhlas soudu k prohlídce obydlí úpadce, je-li toto používáno také k podnikání (§ 18 odst. 6 ZKV). Správce si může na základě zák. č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů, vyžádat poskytnutí policejní ochrany při vstupu do obydlí. Uvedený postup však může ztížit to, že není blíže vymezeno, co se rozumí obydlím úpadce. Úpadce tak může vyvíjet snahu zabránit zpřístupnění některých prostor. Rovněž lze těžko použít pojem obydlí pro umístění právnické osoby. Uplatnění ustanovení o možné prohlídce obydlí, jejímž účelem by mělo být zjištění majetku úpadce, může být ztíženo i tím, že musí být splněna podmínka, že obydlí slouží zároveň k podnikání. Správce je oprávněn si k přístupu do obydlí úpadce přizvat nezúčastněnou osobu. O prohlídce sepíše protokol a v případě obav o odstranění, poškození či zničení věcí zahrnutých do soupisu tyto vhodným způsobem zajistí.

Zvláštní úpravu věnuje zákon zápisu podniku do soupisu konkursní podstaty (ust. § 18a ZKV), který se zapisuje jako soubor. Podnik je v § 5 ObchZ definován jako soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání s tím, že k němu náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze

⁴² Ust. § 11 odst. 5 ZKV

mají tomuto účelu sloužit. Podnik je tedy chápán jako předmět právního vztahu (nikoli jako subjekt). Jako s předmětem právního vztahu lze s podnikem samostatně disponovat a po prohlášení konkursu přechází možnost těchto dispozic na správce podstaty.⁴³ Zahnutím podniku do soupisu nekončí jeho provozování, neboť toto bývá ukončeno až rozhodnutím soudu v rámci dohlédací činnosti po vyjádření věřitelského výboru.⁴⁴ Správce přistupuje k ukončení provozování v situacích, kdy je výroba prodělečná a ani restriktivní opatření nedávají šanci na ekonomičnost dalšího provozu. Usnesením o ukončení provozu podniku nastává též ex lege překážka provozování živnosti dle ust. § 8 odst. 1 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. V případě, že se správce rozhodne pokračovat v dalším provozu podniku, je oprávněn učinit nezbytná opatření a případně se souhlasem věřitelského výboru i uzavřít smlouvu o poskytnutí úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvláštního zákona (ust. § 18a odst. 4 ZKV). Možnost provozu úpadcova podniku i po prohlášení konkursu, kterou umožňuje zákon, je v souladu s vývojovými trendy konkursního práva.

Jedním z nejdiskutovanějších ustanovení ZKV týkajícího se konkursní podstaty je bezesporu ust. § 19 ZKV. V případě pochybností či námitek třetích osob o tom, že určitý majetek náleží do konkursní podstaty (zpravidla při zahrnutí majetku do konkursní podstaty dle ust. § 6 odst. 3 v kombinaci s ust. § 15 či dle ust. § 27 odst. 5 ZKV), je správce povinen u tohoto majetku uvést poznámku o zpochybnění jeho zařazení do soupisu či o právech uplatněných třetími osobami. Soud těmto osobám uloží dle ust. § 19 odst. 2 lhůtu k podání tzv. excindační (vylučovací) žaloby proti správci.⁴⁵ Tato lhůta je obvykle stanovena v délce 30-ti dnů, přičemž její délku v tomto rozsahu, vzhledem k aplikační praxi, explicitně zakotvovala i neschválená novela ZKV. V případě, že žalob a není ve stanovené lhůtě u soudu podána, má se za to, že majetek je do soupisu konkursní podstaty zahrnut oprávněně. Do doby uplynutí lhůty k podání žaloby a po dobu vedení excindačního sporu nesmí správce předmětný majetek zpeněžit ani s ním jinak nakládat, ledaže tím odvrací hrozící škodu. Toto ustanovení je však oslabováno

⁴³ Srov. Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 127

⁴⁴ Dle stanoviska NS ČR ze dne 17. června 1998, CPJN 19/1998, Re 52/98, Sbirka soudních rozhodnutí 7/1998, nelze správci či třetí osobě uložit ukončení provozování podniku úpadce, neboť toto končí rozhodnutím konkursního soudu

⁴⁵ Srov. Zoulík, F.: *Konkurs v soudní praxi*, Beckovy právní sešity 1997, č. 1, str. 12: „Osoby uplatňující své právo nejsou úpadcoví věřitelé, ale uplatňují svůj nárok proti podstatě, respektive jejímu správci.“

aktuální judikaturou.⁴⁶ dle které je správce konkursní podstaty i v průběhu sporu o vyloučení věci ze soupisu majetku konkursní podstaty oprávněn věc držet, užívat a požívat její plody a užitky (například ji pronajímat a inkasovat nájemné), a to bez zřetele k tomu, zda je úpadce vlastníkem věci.

Učiní-li správce závěr, že věc do konkursní podstaty nepatří, jednoduše věc do soupisu neuvede. V některých případech však může správce mít pochybnosti. V praxi se často setkáváme s právními vztahy, které vznikají např. na základě leasingových smluv nebo jsou zřizovány výhrady vlastnického práva, podle kterých přechází vlastnické právo na kupujícího až úplným zaplacením kupní ceny. Pokud k zaplacení kupní ceny do prohlášení konkursu nedojde v plné výši a úpadce je v daném vztahu kupujícím, nepřešlo na něho ještě vlastnické právo, přestože třeba již danou věc má u sebe a užívá ji. Tato věc by do konkursní podstaty zahrnuta být neměla. Někdy zase má úpadce v užívání věc na základě nájemní smlouvy, kterou se ovšem nepodaří dohledat, a není tak zřejmé, komu vlastně věc vlastnický patří. Dalším příkladem, kdy úpadce může mít u sebe věc, je, jde-li o reklamované zboží z důvodu vad.

Rozlišovat je třeba i situaci, kdy třetí osoba uplatňuje své právo na věc a správce konkursní podstaty ještě nemá zpracován soupis konkursní podstaty. V takovém případě by bylo třeba podat hmotněprávní žalobu na vydání věci.

V praxi se též často setkáváme s tzv. konfliktem konkursních podstat, což je situace, kdy je majetek zapsán do konkursní podstaty jednoho úpadce, bez ohledu na důvod jeho zápisu a následně je ze stejného či jiného důvodu zapsán do konkursní podstaty úpadce jiného. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. května 2002, sp. Zn. 29 Cdo 2086/2000, publikované pod č. Rc 2/2003, k tomuto uvádí, že „práva a povinnosti spojené se soupisem majetku do konkursní podstaty svědčí tomu správci konkursní podstaty, který majetek sepsal jako první.“ Některé soudy dříve zastávaly názor (a někteří soudci tento názor stále zastávají),⁴⁷ že správný postup je takový, že jakmile je majetek zapsán do soupisu konkursní podstaty jednoho úpadce, nemůže být zapsán do konkursní podstaty úpadce jiného. Správce konkursní podstaty, který hodlal zahrnout též majetek do konkursní podstaty úpadce až po té, co byl zahrnut do konkursní podstaty jiného

⁴⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 30. května 2002, sp. Zn. 29 Cdo 2086/2000, Rc. 2/2003 Soudní judikatura 6/2002

⁴⁷ Mlejnková, I.: *Poradna Konkursních novin*, COOPER PRESS, Praha, 2002, str. 17

úpadce, byl povinen uplatnit svá práva prostřednictvím řádné excindační žaloby. Postupně však došlo ke sjednocení praxe, že potvrzením aktivní legitimace konkursního správce pro podání excindační žaloby vůči druhému správci je právě zahrnutí majetku do konkursní podstaty úpadce jehož je správcem, přestože byl již předtím zahrnut do konkursní podstaty úpadce jiného.

Významnou změnou, jež měla do výše uvedeného institutu vnést neschválená novela ZKV, bylo zakotvení názoru zastávaného zejména Nejvyšším soudem ČR, který usnadňuje postup v případě vedení excindačních sporů. Podle něj je možné, aby se správce po schválení věřitelským výborem či odděleným věřitelem dohodl s osobou, jež uplatňuje vyloučení věci ze soupisu konkursní podstaty, aby tato věc byla zpeněžena a její výtěžek uložen po dobu trvání excindačního sporu do soudní úschovy. Výtěžek by byl po ukončení excindačního sporu vydán podle výsledku tohoto sporu. Smyslem této úpravy je zejména předejít možnému znehodnocení věci (např. vína určeného k rychlé spotřebě), o níž je spor veden. V praxi se potvrzuje, že tomuto řešení bývají nakloněni jako konkursní soudce tak zpravidla i věřitelské orgány. Nezřídka je následný spor o vyloučení výtěžku zpeněžení ukončen mimosoudně, kdy obě strany v rámci urychlení řešení věci slevují ze svých nároků a docházejí ke kompromisnímu řešení. K výše uvedenému lze doplnit, že přestože soudní úschova výtěžku zpeněžení může být považována za nejvyšší záruku jistoty jeho následného vydání, lze se za stávající absence úpravy této problematiky v ZKV setkat i s jinými typy úschov, jako jsou notářská, advokátní či úschova u dražebníka, jenž prováděl dražbu věci, o níž je veden excindační spor.

6. Zpeněžování konkursní podstaty

Bez zpeněžování podstaty nelze v konkursu zpravidla ani dosáhnout uspořádání majetkových poměrů úpadce (ust. § 1 odst. 1) nebo poměrného uspokojení konkursních věřitelů (ust. § 2 odst. 3), neboť pohledávky konkursních věřitelů lze uspokojit pouze vydáním výtěžku ze zpeněžení podstaty, tj. penězi (ust. § 28 a § 32). Jiný způsob uspokojení pohledávek konkursních věřitelů při konkursu ZKV neupravuje a proto není možné, aby byli konkursní věřitelé uspokojováni jakýmkoliv nepeněžitým plněním a to v jakékoliv podobě (věcmi, reálným rozdělením věcí z podstaty, postoupením nebo započtením úpadcových pohledávek, kapitalizací pohledávek konkursních věřitelů apod., jak je možné při nuceném vyrovnání nebo při vyrovnání).⁴⁸ Konkursní podstatu nelze nikdy rovnou rozdělit a rozdat mezi konkursní věřitele, ale je třeba ji vždy nejdříve zpeněžit a teprve výtěžek z tohoto zpeněžení lze mezi konkursní věřitele rozvrhnout. (ust. § 30). K tomu, aby účelu (§ 1 odst. 1) a cíle konkursu (§ 2 odst. 3) mohlo být dosaženo co nejdříve, je nutné, aby i zpeněžení podstaty proběhlo co nejrychleji (§ 14a odst. 2). Bez včasného zpeněžení podstaty nelze zpracovat, předložit, projednat a schválit konečnou zprávu (§ 29) a následně nelze ani vydat rozvrhové usnesení (§ 30) a uspokojit konkursní věřitele (§ 32). Ke zpeněžování podstaty je proto správce povinen přistoupit bez zbytečného odkladu co nejdříve za dodržení všech podmínek stanovených ZKV. Případný odklad zpeněžování podstaty je možný ve dvou případech. Za prvé v situaci, kdy se správce dozví o uzavření smlouvy o fúzi úpadce nebo o převodu jmění úpadce na společníka úpadce (§ 27b odst. 1), a za druhé vydal-li soud rozhodnutí, kterým nařídil jednání o nuceném vyrovnání (§ 36 odst. 2).

Samotné zpeněžování majetku podstaty upravuje ZKV v ustanovení § 27 a násl. V této práci jsem způsoby zpeněžování konkursní podstaty rozdělila na řádné (§ 27 odst. 1) a mimořádné (§ 19 odst. 3, § 27 odst. 2 a § 27b odst. 1 ZKV).

Oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází okamžikem prohlášení konkursu na správce konkursní podstaty (§ 14 odst. 1 písm. a) ZKV). Oprávněním nakládat se též rozumí i oprávnění majetek podstaty zpeněžit. Ke zpeněžování

⁴⁸ Srov. Zoulik, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí.*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 152

majetku podstaty je tak oprávněn výlučně správce konkursní podstaty, popř. zástupce správce nebo zvláštní správce v rozsahu své působnosti. Správce může být v taxativně vymezených případech limitován pokyny konkursního soudu, případně i věřitelského orgánu (zejm. ust. § 27 odst. 2 ZKV). V odborné literatuře se vyskytuje i názor, že „je-li to možné, má být slyšení úpadce, popř. vyžádáno jeho vyjádření.“⁴⁹ Ztěžování nebo maření této jeho činnosti může vykazovat znaky skutkové podstaty trestného činu podle § 126 TrZ (porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání) a může být postiženo i trestně.

V souladu s ustanovením § 29 odst. 1 ZKV je správce povinen průběžně podávat soudu a věřitelskému výboru zprávu o zpeněžování majetku konkursní podstaty. Po skončení veškerého zpeněžování je dále povinen předložit konkursnímu soudu konečnou zprávu obsahující údaje o výnosech (zejména příjmy ze zpeněžování konkursní podstaty, ale i ostatní přijatá plnění) a výdajích z konkursní podstaty (výdaje a jiné náklady konkursní podstaty). Ke konečné zprávě správce připojí též vyúčtování své odměny a výdajů. V praxi se ukazuje jako nejvhodnější inkorporovat odměnu a výdaje správce přímo do konečné zprávy, neboť z jejího výsledku je lépe patrný výtěžek podstaty určený k rozvrhu mezi konkursní věřitele. Matematicky by se tato situace dala vyjádřit takto: výnosy KP – (výdaje KP + odměna a výdaje správce) = výtěžek KP určený k rozvrhu.

Neprodejně věci a nedobytné pohledávky lze vyloučit z podstaty podle § 27 odst. 4 ZKV a to v případě, že jako součást konkursní podstaty brání dalšímu průběhu konkursního řízení.⁵⁰ Závěr o vyloučení nedobytných pohledávek z podstaty je možno učinit až po prohlášení konkursu (§ 27 ods. 6 ZKV), nikoli již při rozhodování o návrhu na prohlášení konkursu v rámci posouzení, zda majetek dlužníka zřejmě nepostačuje k úhradě nákladů konkursu (§ 12a odst. 4 ZKV).⁵¹

Při zpeněžování je také třeba respektovat veřejnoprávní předpisy omezující prodej určitých věcí. Tak může zákon zakázat převod věcí na určité osoby nebo naopak omezit okruh osob, na které věc převést lze a dále stanovit

⁴⁹ Srov. Steiner, V.: *Zákon o konkursu a vyrovnání; Komentář k zákonu*, Linde Praha, 1995, str. 152

⁵⁰ Dále srov. Zoulik, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí*, Praha, C. H. Beck, 1998, str. 158

⁵¹ R 52/1998 (stanovisko NS), XVI, str. 182 (358)

zvláštní režim pro nakládání s určitými věcmi jako jsou např. zbraně, omamné látky, jedy apod.

Této problematice se týká také ust. § 67b ZKV, které obsahuje seznam osob, vyloučených z nabývání zpeněženého majetku podstaty v rámci konkursního řízení. Jedná se o vedoucí osoby dlužníka a osoby jim blízké,⁵² které nesmějí nabývat majetek dlužníka (úpadce), který nabyl před zahájením konkursního řízení, ať je zpeněžován jakoukoliv formou. Tento majetek na ně nesmí být převeden ani ve lhůtě tří let od skončení konkursu, přičemž právní úkony uskutečněné v rozporu s tímto zákazem jsou stíženy absolutní neplatností. Odstavec druhý § 67b pak rozšiřuje okruh výše definovaných osob o společníky dlužníka, je-li jím obchodní společnost. V odůvodněných případech však soud může rozhodnout o výjimce. Jedná se nejčastěji o případy, kdy je neúspěšně, případně dlouhodobě, zpeněžován majetek podstaty, o němž by měla zájem jen některá z osob vyloučených z nabytí jeho vlastnictví.

V praxi se bohužel setkáváme s případy, kdy mateřská společnost za účelem zbavení se závazku své klíčové dceřinné společnosti tuto nechá „padnout“ do úpadekové situace a při zpeněžování v konkursním řízení koupí její majetek zpět za cenu daleko nižší než závazky dceřinné společnosti (úpadce).

Dále se budu věnovat jednotlivým způsobům zpeněžování.

6.1. Řádné způsoby zpeněžování

Dle ust. § 27 odst. 1 ZKV lze zpeněžit majetek konkursní podstaty veřejnou dražbou věcí a jiných penězi ocenitelných majetkových hodnot, soudním výkonem rozhodnutí a nebo jejich prodejem mimo dražbu. Správná volba a vhodnost daného způsobu zpeněžování jsou zcela ponechány na rozhodnutí správce konkursní podstaty. Byť si jsou všechny výše uvedené formy zpeněžování rovny a lze tedy uvažovat o každé z nich, byl postupnou praxí konkursních soudů ustálen pohled na zpeněžování vybraného majetku konkursní podstaty určitým preferovaným způsobem. U jednotlivých způsobů zpeněžování se pokusím nastínit obvyklý majetek, jenž je dle konkrétního způsobu zpeněžován.

⁵² § 116 ObčZ

6.1.1. Veřejná dražba

V souladu s ust. § 27 odst. 1 ZKV provádí dražbu věcí a jiných peněží ocenitelných majetkových hodnot, včetně podniku, dražebník na návrh správce konkursní podstaty. Ke zpeněžení majetku podstaty ve veřejné dražbě není třeba předchozího souhlasu věřitelského výboru ani soudu. Z praxe však vyplývá, že v případech, kdy nehrozí časová prodleva či správce disponuje dostatečnými prostředky pro financování konkursu, je vhodné konzultovat některé náležitosti dražby s věřitelským výborem (např. vhodně zvolenou vyvolávací cenou s přihlédnutím ke znaleckému posudku atd.).

ZKV ukládá postupovat při veřejné dražbě výše uvedeného majetku podstaty dle zvláštního zákona. Tímto zákonem je zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách (dále jen ZVD). Vzhledem ke skutečnosti, že v souladu s ust. § 14 odst. 1 písm. a) ZKV přechází okamžikem prohlášení konkursu oprávnění nakládat s majetkem konkursní podstaty na správce, je správce v souladu s ust. § 17 odst. 4 ZVD v postavení vlastníka draženého majetku.

Je-li návrhovátelem vlastník draženého majetku, jedná se dle ust. 17 odst. 1 ZKV vždy o dražbu dobrovolnou. Předmětem dobrovolné dražby může být dle ust. § 17 odst. 3 ZVD věc, podnik nebo jeho organizační složka, převoditelná majetková práva s výjimkou práv z duševního vlastnictví a soubor věcí, práv nebo soubor věcí a práv, bylo-li navrženo jejich vydražení a splňují-li podmínky stanovené ZVD. Naopak dražit nelze věci, na nichž vázne zákonné předkupní právo státu podle zvláštních právních předpisů, zákonné předkupní právo spoluvlastníků a byty a nebytové prostory, nakládání s nimiž je omezeno právem nájemců na předností nabytí vlastnictví nebo zákonným předkupním právem nájemců podle zvláštního právního předpisu (ust. § 17 odst. 5 ZVD), dále též nemovitosti, jejichž vlastnictví je omezeno předkupním právem zapsaným v listinách osvědčujících vlastnictví a nezbytných k nakládání s věcí (ust. § 17 odst. 6 ZVD). Rovněž nelze dražit věci, vůči nimž bylo uplatněno zadržovací právo (ust. § 17 odst. 7 ZVD), věci a práva, s nimiž na základě vykonatelného rozhodnutí soudu nebo orgánu státní správy nelze nakládat a podle ZVD nelze dražit ani cenné papíry (ust. § 4 ZVD). Z výše uvedeného vyplývá, že formou veřejné dražby nelze zpeněžovat jakýkoliv majetek konkursní podstaty.

V některých případech je naopak zpeněžení formou veřejné dražby zákonem výslovně nařízeno. Jedná se o dražbu majetku zajišťujícího pohledávky oddělených věřitelů (ust. § 27 odst. 5 ZKV).

Prvním krokem při zpeněžení formou veřejné dražby je uzavření písemné smlouvy o provedení dražby dražebníkem. Náležitosti smlouvy stanoví ust. § 19 ZVD. Dražebníkovi za provedení dražby náleží smluvně sjednaná odměna, která v případě navrhovatele-správce konkursní podstaty nesmí překročit 10 % z ceny dosažené vydražením, nejvýše však 1,000.000,- Kč zvýšených o 1 % z ceny dosažené vydražením přesahující 10,000.000,- Kč. Je tím zabráněno sjednávání nepřiměřeně vysokých odměn. Jak je již výše uvedeno, je vhodné, aby správce konzultoval výši odměny dražebníka s věřitelským výborem. Ve smlouvě o provedení dražby lze sjednat i okamžité snížení nejnižšího podání v průběhu dražby, tj. v případech, kdy žádný z účastníků dražby neučiní nejnižší podání, což rovněž považují za vhodné předem konzultovat s věřitelským výborem. Zpravidla o této možnosti v rámci zajištění maximálního výtěžku zpeněžení není následně informováno v dražební vyhlášce. Dále je ve smlouvě o provedení dražby vhodné sjednat též inzerci odpovídající předmětu dražby. V praxi se ukazuje, že zvláště v případech nemovitostí, je nezbytné inzerovat s dostatečným časovým předstihem (min. 30 dnů před konáním dražby) tuto dražbu nejméně v jednom celostátním deníku, jednom deníku regionálním i na internetových stránkách dražebníka. Inzerce v odborných periodících týkajících se úpadku (tj. Konkursní noviny, noviny pro konkurs a vyrovnání) nedoporučuji, neboť tyto čtou zpravidla jen správci konkursních podstat a z praxe vyplývá, že 99 % účastníků dražeb se o jejich konání dozvědělo právě z celostátního tisku, případně přímo od úpadce.

Dražební vyhláška obsahuje náležitosti dle ust. § 20 odst. 1 ZVD. Jedná se o sumarizaci potřebných údajů o předmětu a konání dražby. Součástí dražební vyhlášky je i odhad předmětu dražby. Dle ust. § 13 odst. 1 ZVD dražebník zajistí odhad ceny předmětu dražby v místě a čase obvyklé. Odhad nesmí být v den konání dražby starší šesti měsíců. Jde-li o nemovitost, podnik, jeho organizační složku nebo o věc prohlášenou za kulturní památku, musí být cena předmětu dražby zjištěna posudkem znalce. Z odhadní ceny správce obvykle vychází při stanovování nejnižšího podání.

Po ukončení dražby vyhotovuje dražebník protokol o provedené dražbě, jenž musí obsahovat náležitosti dané ust. § 27 odst. 2 ZVD.

Vlastnictví k vydražené věci přechází na vydražitele po uhrazení ceny dosažené vydražením v zákonem stanovené lhůtě k okamžiku udělení příklepu. V případě vydražení podniku nebo jeho organizační složky přecházejí na vydražitele práva a závazky specifikované blíže v ust. § 30 odst. 2 a 3 ZVD.

O nabytí vlastnictví vydá dražebník vydražiteli potvrzení. Po předložení tohoto potvrzení je dražebník a v případě nemovitostí vlastník (tedy správce) povinen předmět dražby vydat vydražiteli.

Zajišťovací práva (zástavní právo, zadržovací právo, omezení převodu nemovitostí, převod práv dle ust. § 553 OZ nebo postoupení pohledávky dle ust. § 554 OZ) zanikají v souladu s ust. § 28 odst. 5 ZKV zpeněžením věci, práva nebo pohledávky v konkursu, a to i v případě, že oddělení věřitelé nepřihlásili své pohledávky. Tím je zabráněno neprodejnosti majetku podstaty zpeněžovaného formou veřejné dražby, o něž by vzhledem k jeho mnohdy nadměrnému zatížení výše uvedenými zajišťovacími právy zřejmě vůbec nebyl zájem.

Náklady dražby, jimiž jsou zejména odměna dražebníka a náklady účelně vynaložené dražebníkem na materiální a organizační zabezpečení přípravy a průběhu dražby, se hradí z výtěžku dražby, není-li ve smlouvě o provedení dražby stanoveno jinak.

Po uhrazení ceny dosažené vydražením a po vypořádání nákladů dražby předá dražebník výtěžek dražby bez zbytečného odkladu správci konkursní podstaty (ust. § 35 ZDV).

V případě, že nikdo neučiní ani snížené nejnižší podání a předmět dražby tak není vydražen. Lze se s dražebníkem sjednat konání opakované dražby, a to na základě smlouvy o opakované dražbě, jejíž náklady jsou zpravidla mnohem nižší než u první dražby.

Zpeněžování majetku podstaty ve veřejné dražbě je způsobem preferovaným zpravidla jak soudem, tak i věřitelským výborem. Jde o způsob maximálně transparentní, zachovávající volnou soutěž a rovné šance všech zájemců.

6.1.2. Soudní výkon rozhodnutí

Poměrně zřídka využívanou formou zpeněžování majetku podstaty je s ohledem na její časovou náročnost zpeněžování soudním výkonem rozhodnutí.

příčemž se na takto zpeněžovaný majetek nepoužije ust. § 14 odst. 1 písm. e) ZKV o účincích prohlášení konkursu.

V souladu s ust. § 27 odst. 3 provede toto zpeněžování majetku podstaty soud na návrh správce konkursní podstaty, který má postavení oprávněného (srov. ust. § 14 odst. 1 písm. a) ZKV), a to v souladu s ustanoveními o výkonu rozhodnutí dle části šesté o.s.ř. Věcně příslušným soudem je dle ust. § 9 odst. 1 o.s.ř. okresní soud; místní příslušnost je dle ust. § 85 ve spojení s § 252 o.s.ř. dána obecnému soudu úpadce.

V případě zpeněžování majetku soudním výkonem rozhodnutí je vykonatelným právním titulem soupis konkursní podstaty. Samotný výkon rozhodnutí je modifikován s ohledem na specifika konkursního řízení. Správce na straně oprávněného navrhuje soudu výkon rozhodnutí na majetek podstaty, přičemž zde není žádná osoba stojící na straně povinného.⁵³

Rovněž nelze přistoupit k výkonu rozhodnutí všemi způsoby dle ust. § 258 odst. 1 o.s.ř. (V praxi je tak nemožný například způsob výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva). Uplatní se tak zpravidla pouze prodej movitých a nemovitých věcí, prodej podniku či prodej spoluvlastnického podílu.

6.1.3 Prodej mimo dražbu

Prodej mimo dražbu (tzv. přímý prodej) je správce oprávněn uskutečnit pouze se souhlasem soudu, který přihlédne zejména k vyjádření věřitelského orgánu, k době předpokládaného zpeněžení, jakož i k nákladům, které bude třeba vynaložit na další udržování a správu podstaty. Soud dává svůj souhlas formou usnesení, proti kterému není možné odvolání a ve kterém může stanovit podmínky prodeje. Takto soud zpravidla stanovuje, že prodej má být uskutečněn zájemci s nejvyšší nabídkou a že správce je povinen vhodným způsobem dostatečně zajistit zaplacení kupní ceny.

Věci a úpadcovy sporné či obtížně vymahatelné pohledávky lze prodat i pod odhadní cenou, přičemž však ZKV nikde nestanovuje povinnost zajištění odhadu majetku podstaty.

⁵³ Č. 16 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek 2/2003

Správce je při zpeněžování povinen postupovat tak, aby byla šetřena zejména možnost zachování podnikatelské činnosti a pracovních příležitostí, což lze demonstrovat na příkladu preferování zájemce o koupi celého areálu s tím, že zachování stávající výroby před rozprodejem jednotlivých nemovitostí, z nichž se areál sestává, různým zájemcům. Správce není při zpeněžování mimo dražbu vázán smluvními předkupními právy.

Přímému prodeji majetku podstaty obvykle nebývají konkursní věřitelé příliš nakloněni, neboť jej považují za méně transparentní než zpeněžování ve veřejné dražbě. Výhodou přímého prodeje je naopak jeho finanční nenáročnost oproti dražbě. Obdobně jako v případě zpeněžování formou veřejné dražby by měla předcházet zpeněžování přímým prodejem odpovídající inzerce tohoto prodeje.

Na puli cesty mezi oběma instituty stojí zpeněžování formou tzv. výběrového řízení. Jde o modifikovaný způsob zpeněžování mimo dražbu s některými znaky dražby. Správce může sám či prostřednictvím třetí osoby (např. i dražebníka) uspořádat výběrové řízení, kterého se mohou účastnit zájemci splňující správce daná kritéria (např. předložení podnikatelského plánu, nabídnutí nejméně minimální požadované ceny atd.).

Zvláštním případem zpeněžování, který bych subsumovala pod prodej mimo dražbu je zpeněžení věcí, práv a jiných majetkových hodnot sloužících k provozování podniku jednou smlouvou (ust. § 27a ZKV). Na tuto smlouvu se přiměřeně použijí ust. § 476 a násl. ObchZ. Přiměřenost použití úpravy podle ObchZ. lze spatřovat zejména ve skutečnosti, že na rozdíl od obecné úpravy v ObchZ. na kupujícího nepřecházejí závazky prodávajícího související s podnikem. Z úpadce na nabyvatele přecházejí pouze práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů s výjimkou nároků vzniklých do účinnosti smlouvy.

Předmětem takovéto smlouvy může být i část podnik, ale pouze za předpokladu, že tvoří samostatnou organizační složku. To je splněno tehdy, vedeli se o části podniku samostatné oddělené účetnictví, z něhož vyplývá, které věci, práva a majetkové hodnoty slouží k provozování této části podniku. Samostatnou organizační složkou bude zejména oddělený závod, provozovna nebo dílna. Při tom platí, že tato složka nemusí být zapsána do OR a nemusí zde být oprávnění jednat svým vedoucím samostatně navenek. Pokud nebudou výše uvedené podmínky splněny, nebo pokud by z prodeje byly vyloučeny některé položky

(práva, věci, pohledávky), nešlo by o prodej podniku. Mohl by se takto uzavřít nepojmenovaný kontrakt nebo smíšená smlouva. Nepřicházela by však do úvahy aplikace § 477 odst. 3 ObchZ. Tudíž by nenastal přechod závazků automaticky bez souhlasu věřitelů a také by nenastalo ručení prodávajícího za splnění závazků.⁵⁴

Ve smlouvě nemusí být jednotlivé součásti majetku vyjmenovány, postačí pouze odkaz na existující přílohy. Smlouva může sestávat i z několika dílčích smluv. Vždy však musí postihnout i osobní složku podnikání (§ 5 ObchZ), jinak by nedošlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů.⁵⁵

V odborné literatuře se setkáváme i s názorem, že podnik lze zpeněžit i veřejnou dražbou. Předmětem dobrovolné dražby podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, může totiž být i podnik. Novelizované ustanovení § 27 odst. 1 zákona, který byl změněn zákonem č. 27/2000 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných dražbách, výslovně uvádí, že veřejnou dražbu podniku provede dražebník na návrh správce.⁵⁶

6.2. Mimořádné způsoby zpeněžování

Za určitých okolností může být efektivita zpeněžení jednou z forem dle ust. § 27 odst. 1 ZKV vážným způsobem ohrožena. Jedná se zejména o případy, kdy je z nejrůznějších důvodů třeba ke zpeněžení předmětného majetku přistoupit okamžitě, tedy bez konání dražby či přímého prodeje, který je možný až po jeho předchozím schválení soudem. Spíše než mimořádné způsoby zpeněžování si tyto případy zaslouží označení zpeněžování za mimořádných okolností.

První z těchto případů je postup podle ust. § 19 odst. 3 ZKV. Dle tohoto ustanovení je správce i před uplynutím lhůty k podání excindační žaloby či do doby pravomocného ukončení excindačního sporu oprávněn majetek, jehož se namítané vyloučení týká, zpeněžit, ledaže tím odvrací škodu na majetku, který je

⁵⁴ NS ČR 33 Cdo 1199/98 – 124, Právo a podnikání 3/2001; Dědič, J., Kopáč, L.: *Komentář k Obchodnímu zákoníku*, Prospektum 1997; Pelikánová, I.: *Komentář k Obchodnímu zákoníku*, Linde Praha, 1995

⁵⁵ NS 21 Cdo 1323/2000

⁵⁶ Kotoučová, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání po novele v roce 2000*, C. H. Beck, 2001, str. 129

předmětem excindační žaloby. Modelovým případem, který jsem již ve své práci použila, je vedení excindačního sporu o víno určené k rychlé spotřebě. Toto víno se po uplynutí expirační doby stává vzhledem k hygienickým požadavkům bezcenné. Jak jsem již výše uvedla, neschválená novela ZKV v případech excindačních žalob, dle mého názoru správně, reflektovala i stávající praxi některých soudů, dle jejichž názoru je možné, aby se správce dohodne s osobou uplatňující vyloučení majetku z konkursní podstaty (třetí osoba nebo i správce konkursní podstaty jiného úpadce) na zpeněžení věci a uložení výtěžku jejího zpeněžení do soudní úschovy konkursního soudu, který tento výtěžek vydá v souladu s výsledkem excindačního sporu. Zpeněžovaný majetek tak nemusí být ohrožen pouze škodou, ale ke zpeněžování by tak mohlo docházet i v případech, kdy např. o zpeněžovaný areál vyjádří zájem zahraniční investor hledající vhodné podnikatelské prostory a který je připraven okamžitě nabídnout vysokou cenu. Podle stávající právní úpravy je však nucen čekat na výsledek excindačního sporu, což jej obvykle přiměje k hledání jiných prostor.

Dalším mimořádným způsobem zpeněžování je zpeněžování majetku bezprostředně ohroženého zkázou nebo znehodnocením dle ust. § 27 odst. 2 ZKV. Podle stávající zákonné úpravy v ZKV není v takovém případě ke zpeněžení třeba předchozího souhlasu konkursního soudu. Z praxe lze uvést příklad, kdy došlo zatopení úpadcových movitých věcí (objekt sestavený z tzv. UNIMO buněk), na kterých se po opadnutí vody začaly okamžitě tvořit plísňe. Vzhledem ke skutečnosti, že náklady na sanaci těchto movitých věcí přesahovaly očekávaný výnos z jejich zpeněžení, přistoupil správce k jejich okamžitému zpeněžení vlastníku pozemku, na kterých se tyto movité věci nacházely. Neschválená novela ZKV doplnila, že při zpeněžování výše uvedeným způsobem není též třeba souhlasu věřitelského výboru.

Posledním mimořádným způsobem zpeněžování je možnost správce pokračovat ve zpeněžování majetku v případě, že se správce dozvěděl o uzavření smlouvy o fúzi úpadce nebo převodu jmění úpadce na společníka úpadce, a to za podmínky, že jde o prodej majetku bezprostředně ohroženého zkázou nebo znehodnocením (ust. § 27 odst. 2 ZKV) nebo odvrací-li správce zpeněžením hrozící škodu na majetku (ust. §19 odst. 3 ZKV). Jde tedy o prodej za podmínek popsaných výše.

7. Osud rekodifikace zákona č. 328/1991 Sb.

Jak jsem již ve své práci uvedla, provázely zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen zákon), od počátku mnohé diskuze. Zákonu byla především vytýkána jeho strohost vedoucí k rozdílným interpretacím jednotlivých institutů. Legislativní nedostatky musí od počátku jeho platnosti zhojovat bohatá judikatura, která se postupem času stala takřka povinou a nedílnou výkladovou přílohou zákona. Především je třeba zmínit tři nálezy Ústavního soudu, jenž některá ustanovení zákona shledal neústavními. Nedostatky zákona o konkursu a vyrovnání se projevovaly postupně při jeho uplatňování, a to jak v souvislosti s nárůstem krizových situací, tak i v důsledku postupujícího hospodářského vývoje. Z těchto příčin došlo k četným novelizacím zákona (celkem jich bylo 21 a naposled se tak stalo zákonem č. 179/2005 Sb.). Toto řešení se ukázalo jako nedostačující. Kritické hlasy volající po radikální rekodifikaci začaly postupně zaznívat nejen z domácího fóra, ale dlouhodobější absence radikálnějších úprav počala vybízet i zahraniční instituce vůči nimž je Česká republika vázána na základě nejrůznějších smluvních aktů. Zřejmě nejhlasitější kritice byla a stále je Česká republika podrobována ze strany Evropských společenství, jejichž jsme od 1. května 2004 rovnoprávními členy, a též ze strany světové banky. V rámci členství ve Společenství je Česká republika zavázána harmonizovat svůj právní řád v souladu se směnicemi Společenství, přičemž v oblasti konkursní problematiky je klíčovou směrnice Rady EU z 29. května 2000, dok. č. 32000R1346 – Concil regulation (EC) No 1346/2000 on insolvency procedengs, s níž dosud zákon nebyl harmonizován.

Právní úprava obsažená v zákoně o konkursu a vyrovnání je považována za úpravu nedostatečnou, nereagující odpovídajícím způsobem na ekonomické a společenské požadavky, nedokonalou – a v některých ohledech problematickou – i po právní stránce. Za zcela základní nedostatek dnešní úpravy je třeba považovat naprostou převahu likvidační formy nad formou sanační. Zatímco konkursů ročně napadá kolem 4 tisíc, roční nápad vyrovnání představuje jen několik desítek (a to i po zmírnění požadavku na nabídku vyrovnání podle novely ZKV provedené zákonem č. 105/2000 Sb.). Poukazuje se na to, že tento jev je objektivně podmíněn změnami ve složení typických úpadců. Jeho působení je však po mnoha

stránkách negativní, mimo jiné i v tom, že dlužníci se brání řešení svého úpadku. Naše právní úprava zcela nedostatečně diferencuje mezi způsoby řešení úpadku. Nejde jen o naprostou převahu konkursů nad vyrovnáním, ale i to, že kromě konkursu a vyrovnání tato úprava jiné způsoby řešení nezná. Proto též nejsou respektovány některé situace vyžadující zvláštní přístup. Jde zejména o úpadky, které mají hromadné účinky (zejména o úpadky bank a jiných finančních institucí), dále o úpadky nepodnikatelů (spotřebitelské úpadky) a o zvláštní řešení nepatrných konkursů.

Dlouhodobé volání po nové úpravě úpadkové problematiky, do té doby podléhající spíše kosmetickým úpravám, vyústilo k vypracování zcela nové právní úpravy.

Podstatou zcela nové úpravy, jejímž základem bude vládní návrh tzv. insolvenčního zákona (v Parlamentu ČR veden pod sněmovním tiskem č. 1120), jež se téměř v ničem nepodobá úpravě současného zákona o konkursu a vyrovnání, je zavedení nového způsobu řešení úpadku – tzv. reorganizace, samostatná úprava tzv. spotřebitelských konkursů a není opomenuta ani zvláštní úprava řešení úpadku u finančních institucí.

Vládní koncepce též chvályhodně věnuje poměrně velkou pozornost tzv. majetkové podstatě, kdy je většina stávajících institutů týkajících se podstaty roztržštěných v zákoně upravena v rámci jedné hlavy. Vládní koncepce specifikuje rozsah podstaty rozsáhlým výčtem, zjišťování tohoto rozsahu, vyloučení a vynětí z podstaty, nakládání s podstatou a její správu. Zpeněžování však nadále tvoří samostatnou část úpravy.

V současné době návrh zákona byl již schválen parlamentem ČR a podepsán Prezidentem ČR. Účinnosti nabude 1. července 2007.

Podle duvodové zprávy k novému zákonu navrhovaná úprava usiluje především o to, aby naše insolvenční právo přizpůsobila vývojovým trendům; jinak řečeno jde o modernizaci naší úpravy. Současně se snaží překonat nedostatky, které charakterizují platnou úpravu a podává v tomto směru řadu nových řešení. Zásady, na nichž je vybudována, lze shrnout takto:

- 1) Nová úprava je úpravou komplexní, obdobně jako úprava obsažená v kodexech.

- 2) Místo řízení konkursního a řízení vyrovnávacího jako dvou samostatných řízení, ovládaných různými principy, zavádí nová úprava jednotné insolvenční řízení.
- 3) Jako jeden ze základních způsobů řešení úpadku je zavedena tzv. reorganizace, která spočívá na sanačním principu. Reorganizace inspirována americkou (Bankruptcy Law) a i německou úpravou (Insolvenzordnung) by měla představovat posun od likvidačního k sanačnímu principu konkursního řízení. Dle tzv. reorganizačního plánu podléhajícího schválení a průběžné kontrole jak soudu tak i věřitelského orgánu by mělo prvotně dojít k odvrácení krizové situace úpadce, zachování provozu podniku úpadce a následně k postupnému uspokojování věřitelů, což by vedle stávajícího vyrovnání představovalo další nelikvidační způsob řešení úpadkové situace. Teprve v případě nenaplnění podmínek pro nelikvidační řešení by bylo možné přistoupit k řešení úpadkové situace konkursem.
- 4) Kromě konkursu a reorganizace, coby institutů základních, upravuje zákon ještě další způsoby řešení úpadku. Samostatně jsou proto řešeny úpadky finančních institucí. Dále je nově zavedeno tzv. oddlužení, které lze použít v případě úpadku nepodnikatelských subjektů a u některých drobných podnikatelů - fyzických osob. Za samostatný způsob řešení úpadku lze také považovat tzv. nepatrný konkurs. Jeho prostřednictvím budou řešeny případy, kdy dlužník nemá dostatečný majetek.
- 5) Zákon rovněž vytváří dlužníku, který spolupracuje na překonání hrozícího úpadku se svými věřiteli, prostor pro překonání krizového stavu mimo insolvenční řízení a to v rámci tzv. moratoria vyhlášeného na základě návrhu podaného dlužníkem před zahájením insolvenčního řízení.
- 6) Odstranění nedostatků současné úpravy, která dává věřitelům v řízení jen omezený prostor.
- 7) Docílení rychlosti a efektivnosti řízení. Zákon proto zavádí formální pořádkové pokuty. Vytváří prostor pro diferencované přístupy, odstraňuje jeho

fáze a instituty, které umožňovaly protahování řízení. Dále zavádí možnost zkrácení řízení a postupy a vytváří podmínky pro reálné uplatňování procesních sankcí a pro majetkovou odpovědnost osob, které v řízení postupují způsobem, jenž je v rozporu s jeho účelem. Značný význam má v tomto případě začlenění incidenčních sporů do rámce insolvenčního řízení.

- 8) Zákon zavádí institut insolvenčního rejstříku. Jde o informační systém veřejné správy, jehož správcem bude Ministerstvo spravedlnosti, který má zajistit informovanost o insolventním řízení a který plní i další funkce (např. při doručování písemností).⁵⁷

⁵⁷ Důvodová zpráva tzv. insolvenčního zákona

8. Závěr

Konkursní podstata je klíčovým institutem konkursního řízení, který určuje osud tohoto řízení již od jeho samotného zahájení až do jeho závěru.

Ve své práci jsem se pokusila, byť jistě ne zcela vyčerpávajícím způsobem, zmínit základní právní úpravu konkursní podstaty, jak ji upravuje stávající ZKV. Po úvodních slovech jsem přistoupila k vymezení konkursní podstaty v rámci celého konkursního řízení, jehož kořeny jsem též stručně nastínila, neboť tak dle mého názoru lze nejlépe pochopit zásadní postavení konkursní podstaty ve všech fázích tohoto řízení. Od rozboru pojmu konkursní podstata a jeho zakotvení ve stávající právní úpravě jsem sledovala osud konkursní podstaty v průběhu celého konkursního řízení. Snažila jsem se na mnoha místech své práce zdůraznit živost a proměnlivost konkursní podstaty v závislosti na nejrůznějších okolnostech. Uvedla jsem, že rozsah konkursní podstaty, tak jak je zpravidla vymezen správcem konkursní podstaty v počátečních fázích konkursu na základě zjišťování prováděného i v součinnosti s úpadcem a dalšími osobami, může být v průběhu konkursního řízení rozšiřován i zužován. U obou výše uvedených případů změn rozsahu konkursní podstaty jsem rozebrala nejběžnější případy těchto změn. Cílem správce konkursní podstaty by tak měla být snaha o zachování konkursní podstaty v co největším možném rozsahu, neboť konkursní podstata není jen zdrojem financování konkursního řízení, ale od její výše se též přímo odvíjí míra poměrného uspokojení konkursních věřitelů.

Při zpracovávání své práce jsem pracovala s dostupnými odbornými materiály a judikaturou, která se vzhledem ke stručnosti stávajícího ZKV stala jeho nedílnou výkladovou přílohou.

Konkursní podstata si vzhledem ke své výlučnosti zasluhuje velkou pozornost. Vzhledem k tomu, že se tento právní institut může dotýkat velkého okruhu subjektů a protože se s touto problematikou často lze setkat v právní praxi, zvolila jsem si ho jako téma své Diplomové práce.

9. Použitá literatura

a) Monografie

- Dědič, J., Kopáč, L.: *Komentář k Obchodnímu zákoníku*. Prospektum 1997
- Kine, J., Urfus, V.: *Římské právo*. Panorama, Praha, 1990
- Kotoučová, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání po novele v roce 2000*. C. H. Beck, 2001
- Kotoučová, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*, Praha, C. H. Beck 2002
- Krěmář, Z.: *Zákon o konkursu a vyrovnání; Poznámkové vydání s judikaturou*. IFEC Praha, 2000
- Mlejnková, I.: *Poradna Konkursních novin*, COOPER PRESS, Praha, 2002
- Schelleová, I.: *Konkursní a vyrovnávací řízení*. IURIDICA BRUNENSIA. Brno, 1995
- Schelleová, I., Větrovec, V., Berka, J. a kol.: *Konkurs a vyrovnání*, Eurolex Bohemia, Praha, 2003
- Schelleová, I. a kol.: *Zpeněžení konkursní podstaty*. Eurolex Bohemia, 2004
- Steiner, V.: *Zákon o konkursu a vyrovnání; Komentář k zákonu*. Praha, Linde 1995
- Pelikánová, I.: *Komentář k Obchodnímu zákoníku*, Linde Praha, 1995
- Pohl, T.: *Krok za krokem konkursem a vyrovnáním*. Prospektum, 1998
- Wintrová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*, Linde, Praha, 2002
- Zelenka, J. – Maršíková, J.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*, Praha, Linde 2002
- Zoulík, F.: *Konkurs v soudní praxi*, Beckovy právní sešity 1997, č. 1
- Zoulík, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. Vydání třetí*. Praha, C. H. Beck, 1998

b) Články publikované v periodických

- Bartoš, A.: *Konflikt konkursních podstat*, Konkursní noviny 4/2002
- Bartoš, A.: *Konkursní podstaty*, Konkursní noviny 19/2001
- Drápal, L.: *Odporovatelné právní úkony v konkursu*, Justiční praxe 5/2002
- Chalupa, L.: *Ručení a konkurs*, Právní zpravodaj 12/2005
- Kozák, J.: *Konkursní podstata a její prodej*, Právní rádce 11/2003
- Kozel, R.: *Vážně o otázce podstaty*, Konkursní noviny 7/2001
- Krěmář, Z.: *Neúčinné právní úkony v konkursu*, Justiční praxe 5/2002
- Krěmář, Z.: *Záměry rekonstrukce českého úpadkového práva*, Konkursní noviny 14/2002
- Pohl, T.: *Zákon o konkursu a vyrovnání z pohledu judikatury*, Bulletin -Advokacie 1999

- Schelleová, I., Schelle, K.: Preferovat nejen dražbu, Konkursní noviny 21/2003
- Šimková, R., Rychtaříková, S.: Nedostatky konkursního řízení, Právní rádce 1999

c) Judikatura

- rozhodnutí z 24. září 1924, Rv II 440/24 Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího soudu čsl. ve věcech občanských
- stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 1998, CPJN 19/1998, Rc 52/58; VS 4 Ko 451/97, Sbíрка soudních rozhodnutí 7/1998
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 33 Cdo 1199/98 – 124, Právo a podnikání 3/2001
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. června 1999, sp. zn. 31 Cdo 1908/98, Rc 20/2000
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 726/99, Právní rozhledy 11/2000
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 2000, sp. zn. Cdo 1302/2000, Rc 44/2001
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1323/2000
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1811/2000
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. května 2002, sp. zn. Cdo 2086/2000, Rc 2/2003, Soudní judikatura 6/2002
- rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 4 Ko 382/97
- rozhodnutí Vrchního soudu, sp. zn. 1 Ko 110/99
- usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. listopadu 2001, sp. zn. 1 Ko 68 2001, Rc 69/2004, Soudní judikatura 11/2002
- KOS 91 K 45/96

d) Požité právní předpisy

- zákon č. 66/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
- zákon č. 26/2000 Sb., veřejných dražbách

e) Internetové servery

- www.epravo.cz
- www.ipravnik.cz
- www.justice.cz
- www.konkursi-noviny.cz
- www.konkurs-vyrovnani.cz
- www.nsoud.cz
- www.psp.cz
- www.vlada.cz

f) Další zdroje

- ASPI
- LegSys